

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Bakalářská práce

Klára Svobodová

Akce Pláteník

Action Pláteník

Praha 2018

Vedoucí práce: PhDr. Jan Randák, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 4. května 2018

.....

Klára Svobodová

Poděkování

Děkuji panu PhDr. Janu Randákovi, Ph.D. za užitečné rady, pomoc a vedení při psaní této bakalářské práce.

Abstrakt (česky)

Tato bakalářská práce se bude zabývat jedním z politických procesů 50. let, tzv. akcí Pláteník, která proběhla v Jindřichově Hradci. V rámci této akce bylo Státním soudem v Praze v prosinci 1951 obviněno a odsouzeno celkem 16 osob podle zákona č. 231/1948 Sb. na ochranu lidově demokratické republiky. Jednalo se převážně o příslušníky střední třídy a bývalé členy národně socialistické strany. Hlavní průběh této akce patří do období mezi léty 1950 – 1951 s přesahy do let 1949 a 1952, kdy docházelo k projednávání odvolání několika odsouzených. Při tvorbě práce bude využito převážně dobových materiálů, tzn. spis vedený Státní bezpečností (StB) a spis soudní, jehož součástí jsou i žádosti o odvolání a žádosti o rehabilitaci z počátku 90. let.

Klíčová slova (česky)

politický proces; jižní Čechy; padesátá léta; Státní soud v Praze; zákon č. 231/1948 Sb.; národně socialistická strana

Abstract (in English):

This bachelor thesis is going to be about “Akce Pláteník“, one of the political trials during 1950s in Czechoslovakia. The main part of this action took place in Jindřichův Hradec. At the end of this action in December 1951 State Court in Prague accused 16 people mainly from the middle class and former members of National Social Party from crimes in law number 231/1948 Sb. and sentenced them. The main events took place between years 1950 and 1951 but there are some overlaps in years 1949 and 1952, when some of the appeals were discussed. The main source of the information will be period documents, such as records written by State Security (StB) and court records. Notices of appeal and applications for rehabilitation are included in these records as well.

Klíčová slova (anglicky):

political trial; South Bohemia; 1950s; State court in Prague; law number 231/1948 Sb.; National Social Party

OBSAH

1	ÚVOD	1
2	TŘETÍ REPUBLIKA (1945 – 1948)	2
2.1	UKONČENÍ 2. SVĚTOVÉ VÁLKY	2
2.2	VOLBY 1946.....	3
2.3	VLÁDNÍ KRIZE A PŘEVZETÍ MOCI	4
2.3.1	<i>Demise ministrů .....</i>	5
2.3.2	<i>Převzetí moci .....</i>	5
3	ZMĚNA PRÁVNÍHO ŘÁDU PO ÚNORU 1948	7
3.1	PŘEVZETÍ VLÁDY A UPEVNĚNÍ MOCI	7
3.2	ÚSTAVA 9. KVĚTNA	7
3.3	ZMĚNY V SOUDNICTVÍ.....	8
3.3.1	<i>Zákon č. 231/1948 Sb. ....</i>	8
3.3.2	<i>Zákon č. 319/1948 Sb. ....</i>	9
3.4	POČÁTEK POLITICKÝCH PROCESŮ	11
4	AKCE PLÁTENÍK	13
4.1	HLAVNÍ OSOBY AKCE PLÁTENÍK - JARMILA PLÁTENÍKOVÁ A SPOL.	13
4.1.1	<i>Co uvedené osoby spojuje.....</i>	16
4.1.2	<i>Motivy pro zapojení do protistátní činnosti.....</i>	16
4.2	ROZKRÝVÁNÍ PROTISTÁTNÍ ČINNOSTI 1948 – 1950	17
4.2.1	<i>Počátek sběru informací a vyšetřování StB .....</i>	17
4.2.2	<i>Další činnost skupiny po útěku Pláteníka .....</i>	20
4.3	ODHALENÍ PACHATELŮ, VAZBY, ZATÝKÁNÍ A VÝSLECHY	24
4.3.1	<i>První vlna zatýkání .....</i>	25
4.3.2	<i>Druhá vlna zatýkání.....</i>	30
4.3.3	<i>Třetí vlna zatýkání .....</i>	34
4.3.4	<i>Souhrnná zpráva o likvidaci akce Pláteník .....</i>	37
4.3.5	<i>Vyšetřování dalších osob zapojených na základě výsledků .....</i>	38
4.4	UKONČENÍ VYŠETŘOVÁNÍ, TRESTNÍ OZNÁMENÍ.....	40

5	SOUDNÍ LÍČENÍ.....	42
5.1	OBŽALOBA.....	42
5.2	STÁTNÍ SOUD	44
5.3	ROZSUDEK.....	45
5.3.1	<i>Po odsouzení.....</i>	47
5.4	ODVOLÁNÍ A ROZHODNUTÍ	47
6	VÝKON TRESTU, AMNESTIE A PROPOUŠTĚNÍ	49
6.1	PRŮBĚH VÝKONU TRESTU	49
6.1.1	<i>Zacházení s politickými vězni .....</i>	50
6.2	AMNESTIE.....	50
6.2.1	<i>Amnestie prezidenta republiky ze dne 9. května 1955 .....</i>	51
6.2.2	<i>Amnestie prezidenta republiky ze dne 9. května 1960 .....</i>	51
7	REHABILITACE ODSOUZENÝCH V POLITICKÝCH PROCESECH.....	53
7.1	PRVNÍ ŽÁDOSTI O REHABILITACI V ROCE 1968.....	53
7.2	REHABILITACE PO ROCE 1989	53
7.2.1	<i>Další ocenění a uznání.....</i>	54
8	ZÁVĚR	56
9	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:	58
10	SEZNAM OBRÁZKŮ:	59
11	SEZNAM ZKRATEK:	60
	PŘÍLOHA 1. – ÚPLNÁ SÍŤ PLÁTENÍKA – ORIGINAL STB	I
	PŘÍLOHA 2. – ÚPLNÁ SÍŤ PLÁTENÍKA – PŘEPRACOVANÁ DLE STB	II
	PŘÍLOHA 3. – KÁDROVÝ POSUDEK ALOISE MASTNÉHO.....	III
	PŘÍLOHA 4. – POSUDEK ZNALCE Z OBORU STÁTNÍ BEZPEČNOSTI (1)....	IV
	PŘÍLOHA 5. - POSUDEK ZNALCE Z OBORU STÁTNÍ BEZPEČNOSTI (2)	V
	PŘÍLOHA 6. – ROZSUDEK – ODŮVODNĚNÍ.....	VI
	PŘÍLOHA 7. – ZÁZNAM O NÁVŠTĚVÁCH VĚZNĚ	VII

Předmluva

Toto téma bakalářské práce jsem si vybrala z důvodů zájmu o poválečný vývoj naší republiky a především pak období převzetí a upevnování moci jednou stranou a potlačení ostatních demokratických stran. Likvidace politických protivníků měla mnoho podob včetně likvidace fyzické.

Akce Pláteník je jedním z mnoha politických procesů padesátých let, který poznamenal i naši rodinu. Jedním z odsouzených v rámci této akce byl můj pradědeček Jaroslav Franc. Tuto práci bych chtěla věnovat jeho památce. Ráda bych se v ní tudíž pokusila objektivně popsat jeden z politických procesů té doby.

1 Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá jedním z mnoha politických procesů 50. let minulého století, tzv. akcí Pláteník. Jedná se o akci, jejíž hlavní část proběhla v letech 1948 až 1951 v dnešním Jihočeském kraji¹, konkrétně pak v okrese Jindřichův Hradec.

První část práce zasazuje proces do historického kontextu doby. Je zde pojednáváno o politické situaci v letech 1945 – 1948 a dále o změnách právního řádu po komunistickém převratu v únoru 1948, konkrétněji pak o změnách v oblasti trestního práva a soudnictví. V této části je čerpáno především z publikací Karla Kaplana vztahujících se k této problematice a z publikací právníkové provenience Ivany Bláhové a Jana Kuklíka.

V druhé části práce je popsána samotná akce Pláteník. Zaměřila jsem se zde na jednotlivé aktéry případu a jejich úlohu v protistátní činnosti. Při psaní této části je využito kromě rodinných vzpomínek převážně dobových materiálů z Archivu bezpečnostních složek (ABS) a Národního archivu (vyšetřovací spisy, soudní spisy apod.), neboť k této problematice zatím nebylo nic relevantního publikováno. Nutno poznamenat, že z hlediska pramenné základny jsem se nacházela ve specifické situaci – veškeré archivní materiály jsem totiž získala prostřednictvím organizace Člověk v tísní poté, co byl příběh mého pradědečka Jaroslava France prezentován v rámci projektu Příběhy bezpráví, a Ústavu pro studium totalitních režimů poté, co mu v roce 2013 byla udělena Cena Václava Bendy.

Práce si klade za cíl objektivně popsat jeden z mnoha politických procesů 50. let. Vzhledem k tomu, že v rámci procesu bylo odsouzeno 16 lidí za různě závažnou protistátní činnost, ráda bych se zde pokusila zobrazit způsob fungování protistátních skupin a jejich vzájemné provázanosti a způsob, jakým StB tyto lidi odhalovala.

---

¹ Až do roku 1960 se podle zákona č. 280/1948 Sb. o krajském zřízení jednalo o Českobudějovický kraj. Viz. <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzqq4f6mrygaxhazryfuya>

2 Třetí republika (1945 – 1948)

Pro správné pochopení obsahu této bakalářské práce je nutné přiblížit i krátce dobu, která předcházela popisovaným událostem. Zde si přiblížíme základní skutečnosti z období, které bezprostředně předcházelo převzetí moci komunistickou stranou a které je vymezeno ukončením 2. světové války a Vítězným únorem.

2.1 Ukončení 2. světové války

O tom, že na politiku poválečného Československa bude mít velký vliv Sovětský svaz, bylo jasné již od Postupimské konference, která se konala od 17. července do 2. srpna 1945 za účasti hlav států vítězných mocností, tzv. Velké trojky². Na této konferenci bylo dohodnuto poválečné uspořádání Evropy, přičemž Československo bylo spolu s dalšími středoevropskými zeměmi (Polsko, Maďarsko, sovětská okupační zóna v Německu a Rakousku) a jihovýchodními státy (Bulharsko, Rumunsko, Albánie³) zařazené do sovětské sféry vlivu.

Významnou úlohu ve vnitropolitickém vývoji v posledních dnech války a bezprostředně po něm sehrál tzv. Košický vládní program⁴. Tento dokument deklaroval, jakým směrem bude vedena politika země v budoucnu. Kromě jiných záležitostí, jako je například znárodnění či klauzule o kolektivní vině Němců, obsahuje i pasáž o zřízení tzv. Národní fronty. Jednalo se o uskupení, do kterého patřily všechny strany, které nebyly zakázány. Šlo o 4 politické strany z Čech (ČSNS, ČSSD, ČSL, KSČ) a o 4 politické strany ze Slovenska (KSS, Demokratická strana, Strana slobody, Strana práce). Existence tohoto uskupení předpokládala spoluúčast všech stran na vládě, což v praxi znamená neexistenci politické opozice na vládní úrovni.

---

²Za SSSR se konference účastnil Josif Vissarionovič Stalin, za USA Harry Truman a za Velkou Británií Winston Churchill (později vystřídán Clementem Atleem).

³ do roku 1956

⁴VEBER, Václav. *Osudové únorové dny: 1948*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Česká historie, sv. 17. ISBN 978-80-7106-941-6, s. 23

2.2 Volby 1946

Prvním důležitým okamžikem po ukončení války byly volby na jaře 1946. Před vlastními volbami došlo k drobným úpravám legislativy, především zákona č. 67/1946 Sb.⁵ ze dne 11. dubna 1946, kde právo volit bylo přiznáno již lidem od 18 let (oproti předválečným 21 letům) a byly zavedeny tzv. bílé lístky⁶. Samotné volby pak po celkovém přepočtu hlasů (Čechy + Slovensko) vyhrála s 31 % KSČ⁷. V Národním shromáždění tak KSČ připadlo 93 mandátů z celkových 300. Celkově se voleb zúčastnilo přes 7 milionů oprávněných voličů. Není bez zajímavosti, že na Slovensku volby vyhrála Demokratická strana (svůj hlas jí odevzdalo 60 % slovenských voličů).

Ve vládě Klementa Gottwalda usedlo celkem 26 ministrů. Nejvíce křesel, celkem devět, obsadila KSČ svými lidmi. Jednalo se o klíčová ministerstva, jako je například ministerstvo financí (Jaromír Dolanský), ministerstvo vnitra (Václav Nosek) nebo ministerstvo informací (Václav Kopecký). Zbylá ministerstva si podle umístění ve volbách rozdělili ostatní členové Národní fronty. Národní socialisté, Demokratická strana a lidovci měli shodně po 4 křeslech, dále byla sociální demokracie, která získala 3 křesla, a 2 křesla připadla nestraníkům.

O jasné orientaci poválečného Československa tak nebylo pochybností. Určitá forma závislosti na SSSR byla deklarována již v Košickém vládním programu. Závislost na SSSR pak byla definitivně potvrzena v roce 1947 nepřijetím plánu hospodářské obnovy Evropy (tzv. Marshallův plán), který nebyl přijat právě díky tlaku z Moskvy.

KSČ se na převzetí moci připravovala již dlouho před Vítězným únorem. Postupně obsazovala svými lidmi důležité posty ve státní správě (osidlovací úřad, klíčová ministerstva – např. ministerstvo financí) a skrze Václava Noska v čele ministerstva vnitra ovládala i tajnou službu StB. Přípravy strany na převzetí moci a orientace na SSSR velkou část občanů nikterak neznepokojovalo. Velká část z nich naopak komunistický program podporovala a věřila mu. Nemalou roli zde jistě hrál i fakt, že velkou část Československa osvobodila Rudá armáda, a tudíž velká část veřejnosti Rudou armádu a potažmo i Sovětský

⁵ <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzggq3f6nrxfuya>

⁶ Jednalo se o lístek, který mohl občan odevzdat místo klasického volebního lístku v případě, že si nevybral mezi nabízenými kandidáty. Viz https://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Ceskoslovensk%C3%A9_parlamentn%C3%AD_volby_1946

⁷ KAPLAN, Karel. *Nekrvavá revoluce*. Praha: Mladá fronta, 1993. Archiv (Mladá fronta). ISBN 80-204-0145-8, s. 60

svaz viděla jako osvoboditele. Komunistická strana tak měla vynikající podmínky pro nenásilné převzetí moci.

Směřování poválečné republiky směrem na východ a k Sovětskému svazu, jakožto jedinému spojenci, se ovšem nelíbilo každému. Část lidí, především z intelektuálních vrstev společnosti se nikterak netajila svými obavami ze vzrůstající moci komunistů. Z velké části se jednalo o příslušníky ostatních politických stran, z nichž se mnoho pohybovalo v politice ještě za dob první republiky, a obávali se nástupu nového nedemokratického režimu.

2.3 Vládní krize a převzetí moci

Vztahy v nejvyšší politice se začínají vyostřovat již v průběhu roku 1947. Částečně za to jistě mohl i fakt, že pro následující volby na jaře 1948 si KSČ nebyla jistá výhrou kvůli rostoucím antikomunistickým náladám v sociální demokracii. Na podzim roku 1947 StB odhalila údajné protistátní spiknutí, v rámci kterého bylo zatčeno na 400 lidí. Cílem této akce bylo zničit slovenskou Demokratickou stranu a více sjednotit českou část Národní fronty. K tomu ale nedošlo, stejně tak jako k likvidaci Demokratické strany.

Dalším pokusem o rozklad soudržnosti Národní fronty bylo odeslání balíčku s trhavinou třem demokratickým ministrům. Následně bylo odhaleno další údajné protistátní spiknutí, v jehož čele měli stát ministři z ČSNS. Nicméně ještě téhož roku ministr spravedlnosti Prokop Drtina nechal celý skutek prošetřit a následně předložil Národnímu shromáždění jasné důkazy vyvracející zmiňované spiknutí.

Nejistá politická situace dosáhla svého vrcholu v únoru 1948. Cesta k Vítěznému únoru započala 13. února. Ministr vnitra Václav Nosek bez vědomí vlády vyměnil několik obvodních velitelů SNB v Praze, přičemž nově jmenovaní byli přívrženci myšlenky komunismu a tím pádem již ovládala KSČ kompletně bezpečnostní složky v hlavním městě. Nicméně i přes nesouhlas KSČ bylo přijato usnesení, které ministři nařizovalo zastavit další výměny obvodních velitelů SNB. Vládní krize jako taková začíná až o několik dní později 17. února. Ten den se totiž měla projednávat zpráva ministra spravedlnosti Prokopa Drtiny o zneužívání SNB komunisty, což souviselo s již zmíněným nařízením Václava Noska ze 13. února. Vzhledem k Noskově nepřítomnosti ale Gottwald,

jakožto předseda vlády, odmítl zprávu projednat. V tuto chvíli nekomunističtí ministři poprvé hrozí demisí.⁸

2.3.1 Demise ministrů

Výhružky demokratických ministrů demisí tak říkajíc „hrály do karet“ KSČ. Předpokládali totiž, že se k nim nepřipojí nestraničtí ministři (Jan Masaryk, Ludvík Svoboda) a ministři za sociální demokracii (např. Bohumil Laušman) a budou tudíž v menšině. Výhružky demisí následně o tři dny později (tj. 20. února) skutečně realizují a podávají demisi a dle předpokladů se k nim ministři za sociální demokracii a nestraničtí ministři nepřipojili. Celkem bylo podáno 12 demisí (4 lidovečtí ministři, 4 národně socialističtí ministři a 4 ministři za Demokratickou stranu). Všechny tři strany doufaly, že prezident Beneš jejich demise nepřijme a raději vyhlásí předčasné volby. Nicméně tento krok se ukázal jako zcela zbytečný, neboť ve vládě zůstalo 14 ministrů z 26, což znamenalo, že i nadále byla vláda usnášeníschopná a předčasné volby tak vyhlášeny nebyly. Tento krok ale vedl k paralyzování Národní fronty, která až dosud fungovala na základě konsenzu všech stran.⁹

2.3.2 Převzetí moci

Krátce po podání demise 12 demokratických ministrů proběhla schůzka mezi předsedou vlády Gottwaldem a prezidentem Benešem, na které Gottwald předložil jména lidí, kterými by si přál nahradit uvolněné posty. Vzhledem k tomu, že Beneš nepřijal demisi demokratických ministrů, kteří tak podle zákona stále byli ve funkci, nemohl jmenovat Gottwaldem navržené kandidáty. V následujících dnech dochází ke sjezdu závodních rad, kde je vyslovena podpora Gottwaldově politice a kde je vyhlášena jednohodinová stávka na 24. února¹⁰. Postupně se začínají formovat Lidové milice, začíná docházet k zatýkání příslušníků stran, jejichž ministři podali demisi.

Veškeré události vyvrcholily 25. února, kdy Beneš pod Gottwaldovým nátlakem (v pohotovosti bylo 6000 ozbrojených členů Lidových milicí) přijal demise

⁸ KAPLAN, Karel. *Nekrvavá revoluce*. Praha: Mladá fronta, 1993. Archiv (Mladá fronta). ISBN 80-204-0145-8, s. 154

⁹ EMMERT, František. *Průvodce českými dějinami 20. století*. Brno: Clio, 2012. ISBN 978-80-905081-0-1, s. 214

¹⁰ MARÈS, Antoine. *Edvard Beneš od slávy k propasti: drama mezi Hitlerem a Stalinem*. Přeložila Helena BEGUIVINOVÁ. Praha: Argo, 2016. Ecce homo. ISBN 978-80-257-1895-7, s. 288

demokratických ministrů a na uvolněné posty jmenoval Klementem Gottwaldem navržené kandidáty (např. Gottwaldův švagr Alexej Čepička nebo Zdeněk Nejedlý). Tímto okamžikem vyvrcholilo dlouhodobé úsilí KSČ, která na dlouhých 40 let získala výsadní postavení v československé realitě.

3 Změna právního řádu po Únoru 1948

Se změnou režimu se objevila i potřeba reformy justice a právního řádu jako celku. Dochází k rušení některých prvků, které se v českých zemích vyskytovaly již od dob monarchie (např. status poroty), zavádí se nová soudní soustava a mnoho dalšího. Mezi nejdůležitější změny bezpochyby patří přijetí nové ústavy.

3.1 Převzetí vlády a upevnění moci

První setkání nové vlády a Národního shromáždění proběhlo 10. března 1948. KSČ se zde představila tzv. Akčním programem. Klement Gottwald zde podává komunistický pohled na první republiku, kterou kritizuje z hlediska třídního přístupu na poválečný vývoj a neopomněl se zmínit i o únorovém převratu. Tento program si kladl za cíl zestátnit hospodářství a zavést centrálně řízenou ekonomiku.

Protože se blížil konec funkčního období Národního shromáždění, bylo potřeba zorganizovat nové volby. Ty byly stanoveny na 30. května 1948. Dle návrhu Klementa Gottwalda a Antonína Zápotockého byla jen jedna volební kandidátka Národní fronty. KSČ zde měla 70% jmen, zbytek připadl ostatním stranám „obrozené“ Národní fronty.

Prezident Beneš abdikoval 7. června 1948 poté, co odmítl podepsat Ústavu 9. května. O týden později je na základě zákona č. 152/1948 Sb. z 12. června 1948 zvolen novým prezidentem Klement Gottwald.

3.2 Ústava 9. května

Ústava 9. května¹¹ byla nejdůležitějším dokumentem právní provenience schváleným po Vítězném únoru. Na ústavě se sice pracovalo již od roku 1946, ale díky častým neshodám mezi KSČ a ostatními stranami se její výsledná podoba rodila velmi dlouho. Nakonec byla schválena 9. května 1948 a de iure tak nahradila prvorepublikovou ústavu z roku 1920, jejíž platnost byla již spíše formální, hlavně díky pomnichovskému vývoji (změna státních hranic apod.). Pod ústavou ovšem nenajdeme podpis prezidenta

---

¹¹ http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1948.html

republiky Edvarda Beneše, neboť ten ji odmítl podepsat. Podle § 60 prvorepublikové ústavy¹² z roku 1920, který říká že „*Pokud nový prezident není zvolen (§ 59), nebo je-li prezident zaneprázdněn nebo churav tak, že nemůže vykonávat svého úřadu, přísluší výkon jeho funkcí vládě, která může pověřiti svého předsedu jednotlivými úkony.*“, ji tak podepsal předseda vlády Klement Gottwald. Ústava 9. května byla později nahrazena Ústavou československé socialistické republiky z 11. července 1960¹³, která platila až do vzniku samostatné České republiky v roce 1993.

Ústava se skládala z prohlášení, 12 článků a dále 10 kapitol, které obsahovaly celkem 178 paragrafů. V úvodních člancích je jasně definováno státní zřízení (lidově demokratická republika), koncepce dělby moci, zachování slovenských národních orgánů¹⁴ a dále se zde potvrdily sociální a ekonomické změny vycházející ze znárodnění a jednotného hospodářského plánu. V následující části (kapitoly 1 - 10) byly dále definovány práva a povinnosti občanů, pravomoci vlády a prezidenta nebo systém samosprávy (zavedení soustavy národních výborů apod.).

Velmi krátce po přijetí této ústavy však začalo být jasné, že vládnoucí strana nemá v úmyslu některá ustanovení z ústavy dodržovat. Jako skvělý příklad tohoto nedodržování ústavy nám může posloužit první kapitola o právech a povinnostech občanů, konkrétněji pak například pasáže o svobodě projevu či právu na vzdělání. Zajímavostí je také fakt, že v ústavě byla zakotvena pasáž o zachování pluralitní demokracie (i když v praxi tento předpis nefungoval), což ji výrazně odlišovalo od jiných stalinistických ústav.

3.3 Změny v soudnictví

Po únoru 1948 dochází k výrazným změnám právních předpisů s jednoznačným cílem posílení a upevnění moci komunistické strany.

3.3.1 Zákon č. 231/1948 Sb.

Zákon č. 231/1948 Sb. na ochranu lidově demokratické republiky¹⁵ byl přijatý Národním shromážděním 6. října 1948. Nahrazoval tak dřívější prvorepublikový zákon

¹² http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html

¹³ http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1960.html

¹⁴ Slovenská národní rada a Sbor pověřenců

¹⁵ <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgg4f6mrtgewtc>

č. 50/1923 Sb. na ochranu republiky¹⁶. Tento nový zákon ovšem neplatil příliš dlouho. V červenci 1950 byl schválen nový trestní zákon č. 86/1950 Sb.¹⁷ s platností od 1. srpna 1950 a byl v platnosti až do roku 1956.

Zákon na ochranu lidově demokratické republiky se výrazně inspiroval svou prvorepublikovou předlohou. V některých případech mají dokonce jednotlivé paragrafy téměř totožné znění, liší se pouze délkou trestu. Jako příklad lze uvést § 5 o vyzvědačství zákona 231/1948 Sb., kde se vysloveně píše, že „...kdo vejde v přímý nebo nepřímý styk s cizími činiteli, nebo kdo vejde ve styk s organizací, jejímž účelem je vyzvídati státní tajemství...“ a který je až na pár slov totožný s § 2 o přípravě úkladů z prvorepublikového zákona „...kdo vejde k témuž konci ve styk přímý nebo nepřímý s cizí mocí nebo cizími činiteli...“

Zákon č. 231/1948 Sb. také zavádí výrazně přísnější tresty. Názorně to lze ukázat třeba na §§ 1 (velezrada) a 5 (vyzvědačství) z výše zmíněného zákona, které byly při vykonstruovaných politických procesech používány nejčastěji. Paragraf o vyzvědačství je, co se týče významu, totožný s § 2 (příprava úkladů) prvorepublikového zákona. Zatímco § 2 zákona č. 50/1923 Sb. umožňoval uložit trest v maximální výši 10 let odnětí svobody, § 5 nového zákona výrazně přitvrdil a v nejextrémnějším případě bylo možno udělit i trest smrti. Možnost trestu smrti je v tomto případě novinka. Dle prvorepublikového zákona nebylo možné za zločiny, na které se vztahuje zákon na ochranu republiky (zákon č. 50/1923 Sb.) udělit trest smrti, maximálním možným trestem bylo odsouzení na doživotí¹⁸. Trest smrti bylo dále možné uložit za spáchání zločinů uvedených v §§ 1 (velezrada), 10 (válečné škůdnictví), 11 (válečná zrada), 14 (útoky na život ústavních činitelů) a 15 (tělesné poškození ústavních činitelů).

3.3.2 Zákon č. 319/1948 Sb.

Nejvýraznější změny do československé justice přinesl zákon č. 319/1948 Sb. ze dne 22. prosince 1948 o zlidovění soudnictví¹⁹. Zákon ruší některé prvky a zvyklosti, které byly v českém prostředí běžné ještě z dob habsburské monarchie a zavádí prvky nové, často inspirované sovětským vzorem a ideologicky „vhodné“. Upravuje soudní

¹⁶ <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgizv6njqfuya>

¹⁷ <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzguyf6obwfuza>

¹⁸ Trest smrti bylo možné uložit jen za státního práva. – viz. BLÁHOVÁ, Ivana, Lukáš BLAŽEK, Jan KUKLÍK a Jiří ŠOUŠA. *Oběti komunistické spravedlnosti: právní aspekty politických procesů 50. let 20. století*. Praha: Auditorium, 2013. ISBN 978-80-87284-48-3, s. 194

¹⁹ http://psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0160_01.htm

soustavu i soudní jednání. Obsahově na tento zákon navazují zákony č. 320/1948 Sb.²⁰, č. 321/1948 Sb.²¹, č. 322/1948 Sb.²², č. 323/1948 Sb.²³ a č. 324/1948 Sb.²⁴

Nejvýznamnější změnou, kterou tento zákon zaváděl, byla pozice soudce z lidu. Mělo se jednat o jakýsi kontrolní prvek „buržoazních“ soudců, kteří v justici působili již v období první republiky. Soudci z lidu tak představovali přímou politickou kontrolu těchto soudců.²⁵ Soudcem z lidu se podle § 11 mohl stát člověk mezi 30 a 60 lety, který je zapsán ve stálém voličském seznamu a je občansky bezúhonný. Nejdůležitějším hlediskem byl ale bez pochyby fakt, že dotyčný jedinec musel být státně spolehlivý a oddaný myšlence lidově demokratického zřízení. Funkční období soudce z lidu bylo dva roky, vykonávání této funkce bylo považováno za občanskou povinnost a odmítnout šlo pouze z velmi závažných důvodů. Soudce z lidu měl podle zákona vnést do soudního řízení laický přístup a tím zajistit „třídní přístup“, neboť takovýto soudce měl pocházet z dělnické třídy a rozhodovat tak v souladu se svým třídním vědomím spravedlnosti. Po několika letech se ale pozice soudce z lidu u jednotlivých řízení stala víceméně formální. Podle ankety z roku 1968 pak většina soudců z povolání považovala tento post za zcela zbytečný.²⁶

V souvislosti s pozicí soudce z lidu zákon také upravuje složení soudních senátů při projednávání trestních věcí. V případě běžných záležitostí byl senát tříčlenný a skládal se z jednoho soudce z povolání, který měl během řízení zajišťovat odbornou stránku věci a byl předsedou senátu, a ze dvou soudců z lidu. Pokud ovšem byl projednáván trestný čin, za který bylo možné udělit více jak desetiletý trest odnětí svobody nebo dokonce trest smrti, byl soudní senát pětičlenný ve složení dvou soudců z povolání a tří soudců z lidu. Když se podíváme na celkové předpisy o složení soudních senátů napříč všemi soudními instancemi, soudci z lidu vždy byli v převaze oproti soudcům z povolání. Počet soudců z povolání převažoval pouze v případech, kdy se projednávaly stížnosti pro zachování zákona, které podával generální prokurátor. Senáty v těchto případech bývaly pětičlenné s tím, že zde byli tři soudci z povolání a pouze dva soudci z lidu.²⁷

²⁰ <http://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgg4f6mzsgawta>

²¹ <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgg4f6mzsgawta>

²² <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgg4f6mzsgawta>

²³ <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgg4f6mzsgawta>

²⁴ <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgg4f6mzsgawta>

²⁵ KUKLÍK, Jan. *Dějiny československého práva 1945-1989*. Praha: Auditorium, 2011. *ISBN 9788087284179*, s. 289

²⁶ Tamtéž, s. 290

²⁷ Tamtéž, s. 275

Proces zlidovění soudnictví probíhal podle podmínek stanovených vládnoucí KSČ. Kromě soudců z lidu se v justici objevují také tzv. dělničtí prokurátoři a lidoví soudci. Vzhledem k absenci jakéhokoliv vyššího vzdělání²⁸ u těchto lidí, bylo potřeba je v co nejkratší době patřičně proškolit. Za tímto účelem byly pořádány právnické rychlokurzy pochybné kvality, přičemž pravděpodobně nejznámějšími jsou ty, které pořádala Právní škola pracujících při ministerstvu spravedlnosti. Studium v těchto kurzech trvalo 10 měsíců, přičemž výuka byla z jedné třetiny tvořená marxismem-leninismem a ze dvou třetin právem (převážně trestním)²⁹. Po absolvování dvouměsíční stáže pak byli absolventi těchto kurzů dosazováni na klíčové posty v justici, čímž se zároveň omezil vliv jejich starších kolegů, kteří byli ve většině. Během prvních let fungování těchto kurzů (1949 - 1953) z celkových 280 absolventů jich více než 180 působilo na vedoucích pozicích v justici (např. 115 okresních prokurátorů, 14 krajských prokurátorů, 1 u nejvyššího soudu atd.)³⁰. Tito dělničtí prokurátoři byli pravidelně proškolení a velká část z nich posléze absolvovala i vysokoškolské studium práv. Mezi absolventy těchto rychlokurzů patří i osoby známé z velkých politických procesů, např. Ludmila Brožová-Polednová (proces s Miladou Horákovou).

Zákon také přinesl reorganizaci a úpravu příslušnosti soudů ve věcech trestních i civilních. Byly zřízeny prokuratury okresní (celkem 272), krajské (celkem 17)³¹ a pozice generálního prokurátora, který byl podřízen přímo ministerstvu spravedlnosti a v jehož pravomoci bylo podávání stížností pro zachování zákona (§§ 55 a 105 zákona).

3.4 Počátek politických procesů

Po schválení zákona č. 231/1948 Sb. na ochranu lidově demokratické republiky³² se naplno rozjely politické procesy. Jednalo se o vykonstruované soudní procesy s „nepřáteli režimu“. Bezpochyby nejznámějším a největším je proces s Miladou

²⁸ Tito lidé většinou měli pouze základní vzdělání, dle vyjádření ministra spravedlnosti A. Čepičky někteří měli pouze dvě třídy měšťanské školy.

²⁹ LATA, Jan. Prokuratura. In: BOBEK, Michal; MOLEK, Pavel; ŠIMÍČEK, Vojtěch, eds. *Komunistické právo v Československu: kapitoly z dějin bezpráví*. Mezinárodní politologický ústav: Brno, 2009, s. 848-891

³⁰ BABKA, Lukáš, VOREL, Jaroslav a Alena ŠIMÁNKOVÁ, ed. *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech*. Díl II. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2004. ISBN 80-86621-05-7, s. 163

³¹ BLÁHOVÁ, Ivana, Lukáš BLÁŽEK, Jan KUKLÍK a Jiří ŠOUŠA. *Oběti komunistické spravedlnosti: právní aspekty politických procesů 50. let 20. století*. Praha: Auditorium, 2013. ISBN 978-80-87284-48-3, s. 67-68

³² <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgg4f6mrtgawtc>

Horákovou (oficiálně Proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice se skupinou dr. Milady Horákové), během kterého bylo v několika menších procesech obviněno přes 600 lidí. Byl to jediný z velkých politických procesů, ve kterém byla k smrti odsouzena žena. Proces proběhl na přelomu května a června 1950.³³ Výjimkou nebyla ani „střelba do vlastních řad“, dokonalým příkladem je proces s generálním tajemníkem ÚV KSČ Rudolfem Slánským (oficiálně Proces s protistátním centrem Rudolfa Slánského), ve kterém bylo obviněno 14 vysoce postavených komunistů, z nichž bylo 11 odsouzeno k smrti a 3 na doživotí.³⁴

Vykonstruované procesy ale neprobíhaly pouze s veřejně známými osobnostmi a nebyly vždy ani tak velké. Týkaly se i úplně obyčejných lidí, jejichž jediným hříchem byl nesouhlas s poučným vývojem nebo špatný třídní původ. Jedním z mnoha vykonstruovaných procesů, jehož aktéry byli obyčejní pracující lidé, je i proces s Jarmilou Pláteníkovou a jejími spolupracovníky, kterým se tato práce zabývá.

---

³³ BLÁHOVÁ, Ivana, Lukáš BLAŽEK, Jan KUKLÍK a Jiří ŠOUŠA. *Oběti komunistické spravedlnosti: právní aspekty politických procesů 50. let 20. století*. Praha: Auditorium, 2013. ISBN 978-80-87284-48-3, s. 201

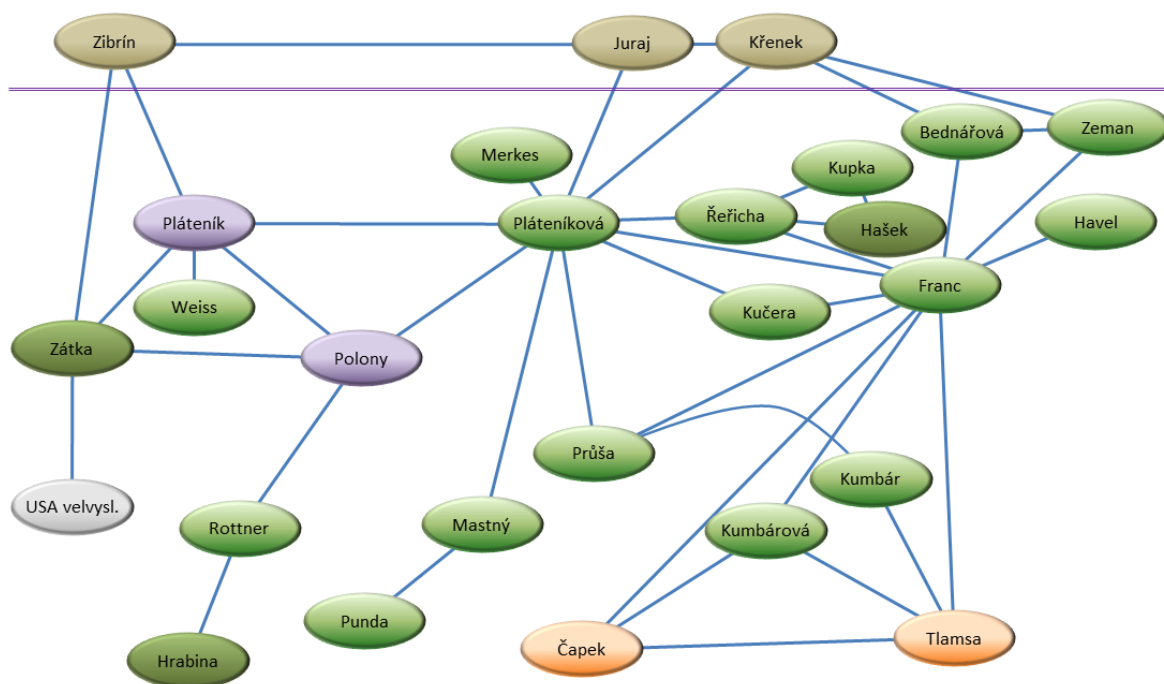
³⁴ EMMERT, František. *Průvodce českými dějinami 20. století*. Brno: Clio, 2012. ISBN 978-80-905081-0-1, s. 233-234

4 Akce Pláteník

V následující části si nejprve přiblížíme jednotlivé klíčové osoby, které byly v rámci akce Pláteník sledovány, vyslechnuty, souzeny a následně odsouzeny. Některé z uvedených osob byly zapojeny i v jiných skupinách, které předcházely, resp. následovaly po skupině Jarmily Pláteníkové. V další části popíšeme protiprávní činnost těchto osob a jejich činy, za které byly obviněny, a vlastní průběh soudního řízení.

4.1 Hlavní osoby akce Pláteník - Jarmila Pláteníková a spol.

Úvodem si popíšeme hlavní osoby v akci Pláteník a jejich vazby.

Obrázek 1 Vztahy hlavních osob v síti Pláteníka

Součástí protistátní skupiny Jarmily Pláteníkové byla pestrá skupina lidí. Pocházeli z různých končin tehdejšího Československa, měli nejrůznější povolání – od lékaře po dělníka. Hlavní náplní skupiny bylo dle spisů StB předávání zpravodajských informací na Západ a napomáhání osobám s přechodem státních hranic. Velká část obviněných

se po převratu v únoru 1948 netajila svým demokratickým smýšlením v duchu první republiky a nesouhlasem s nově nastoleným politickým směřováním země.

Jak napovídá už samotný název akce, hlavní postavou byl zpočátku **Eduard Pláteník** (nar. 1905) a k jeho protistátní činnosti se později přidala i jeho manželka **Jarmila Pláteníková** (nar. 1923). Pláteník se k protistátní činnosti dostal přes podnikatele Oldřicha Zátku³⁵, v jehož podniku byl zaměstnán jako obchodní zástupce. Z Pláteníka se později stal agent CIC³⁶ s kontakty na Západ³⁷ a jako takový pomohl v prvních měsících roku 1949 s přechodem přes hranice i jistému Janu Polonymu ze Slovenska. Sám se za Polonym na Západ vydává na přelomu března a dubna 1949 ze strachu před zatčením. Pláteníkovu zmiňování jeho žena řádně nahlásila SNB 25. března 1949. Pláteníková později ve své výpovědi v Banské Bystrici z dubna 1951 uvádí že: „...ako som hovorila vrch. strážm. FRANCOVI, že sa mi muž doma nenachádza a z obavy, že budem mať z toho nepríjemnosti, informovala som sa u FRANCA čo mám vo veci podniknúť...“³⁸ Sama Pláteníková měla v úmyslu se za manželem do zahraničí vydat, takže se v tomto případě mohlo jednat o jakýsi krycí manévr z její strany. Po manželově odchodu do ciziny se z Pláteníkové stává nejvýznamnější postava celé skupiny.

Mezi spolupracovníky Jarmily Pláteníkové patřily i dvě ženy, **Františka Bednářová** (nar. 1896) a **Jiřina Kumbárová** (nar. 1923). Františka Bednářová fungovala jako spojka. Její činnost v rámci celé skupiny ale nebyla nijak významná. Úloha Jiřiny Kumbárové v rámci skupiny byla významnější. Stejně jako řada dalších spolupracovníků ve skupině Pláteníkové byla v letech 1945 – 1948 členkou ČSNS. Podle nákresu StB³⁹ byla spojkou pro Jaroslava Franc a vykonávala pro něj různé pochůzky, což ostatně Franc potvrzuje i ve své výpovědi, kde tvrdí, že: „...pokud se týče Jiřiny KUMBÁROVÉ, použil jsem této jako spojky mezi některými osobami, se kterými jsem se dopustil trestných činů.“ Kumbárová například na Francův pokyn varovala členy bývalé ČSNS, že u nich bude provedena domovní prohlídka.

Významným spolupracovníkem Jarmily Pláteníkové byl již zmíněný **Jaroslav Franc** (nar. 1907), který pracoval u SNB, kam plynule přešel z prvorepublikového četnictva. Stejně jako Jiřina Kumbárová byl v období třetí republiky

³⁵Manželka O. Zátka byla Američanka s kontakty v USA.

³⁶https://cs.wikipedia.org/wiki/Kontra%C5%A1pion%C3%A1%C5%BEn%C3%AD_sbor

³⁷Mezi jeho kontakty patřil i bývalý poslanec Národního shromáždění Michal Zibrín, t.č. v Německu.

³⁸z výpovědi J. Pláteníkové ze dne 16.4. 1951 (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

³⁹Vyšetřovací spis (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

členem ČSNS. Díky své pozici u SNB (vrchní strážmistr) měl přehled o tom, co má StB v plánu a dotyčné osoby včas varoval, případně jim pomáhal jiným způsobem. Jako příklad může posloužit situace z roku 1949, kdy byla vykonána domovní prohlídka u Jarmily Pláteníkové pro podezření z kontaktu s jistým Slovákem, který měl vazbu na západní zpravodajské služby. Prohlídky se kromě zodpovědných osob ze StB na Francovu žádost účastnil i podobně smýšlející kolega **František Markes** (nar. 1907)⁴⁰, též spolupracovník Jarmily Pláteníkové, který následně umožnil Pláteníkové zničit důležitý dopis.⁴¹

Dle výše zmiňovaného nákresu mezi kontakty Jaroslava France patřili i jeho kolega od SNB **Josef Havel** (nar. 1905) a také úředník KNV **Josef Zeman** (nar. 1919). Kromě Jaroslava France a Josefa Havla byli do protistátní činnosti skupiny zapojeni i další dva příslušníci bezpečnostních složek - František Markes - dle nákresu přímý spolupracovník Jarmily Pláteníkové – a **Břetislav Kupka** (nar. 1910).

Jarmila Pláteníková, ať už přímo nebo nepřímo, spolupracovala i s dalšími lidmi. Kromě výše zmíněných s ní spolupracovali také praktický lékař **MUDr. Bernard Průša** (nar. 1912), elektrotechnik **Josef Kučera** (nar. 1903) a dělník a bývalý příslušník Finanční stráže **Josef Řeřicha** (nar. 1911), přičemž všichni jmenovaní byli dle nákresu StB i spolupracovníky Jaroslava France a všichni byli v období třetí republiky členy ČSNS. Pláteníková dále přímo spolupracovala též s drogistou a bývalým členem ČSNS **Aloisem Mastným** (nar. 1919), který se výrazně podílel na pomoci s přechodem hranic. Nepřímo pak Pláteníková spolupracovala s dělníkem (dříve příslušníkem Finanční stráže) a bývalým členem ČSNS **Františkem Pundou** (nar. 1902)⁴², dělníkem a bývalým příslušníkem SNB **Jakubem Rottnerem** (nar. 1902)⁴³ a krejčím **Josefem Kumbárem** (nar. 1919), který byl stejně jako jeho bývalá manželka Jiřina v období třetí republiky členem ČSNS. Poslední z obviněných, úředník **Václav Weiss** (nar. 1904) se v původním nákresu StB nevyskytuje a spolupracoval především s Eduardem Pláteníkem.

---

⁴⁰ z výpovědi F. Markese ze dne 18.6. 1951 – „...začala prositi, abych ji dovolil vzít dopis, který nesmí býtí při domovní prohlídce nalezen...“ (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

⁴¹ „Obviněný Jaroslav Franc také zařídil, aby při domovní prohlídce konané u Pláteníkové orgány stát. bezpečnosti fungoval spoluobviněný Markes za účelem pomoci Pláteníkové...“ - z trestního spisu 4 Ts I 58/51 (Národní archiv, č. fondu 1488, název fondu Státní soud Praha, zn. fondu StS)

⁴² Primárním spolupracovníkem F. Pundy byl A. Mastný.

⁴³ Primárním spolupracovníkem J. Rottnera byl Polony.

4.1.1 Co uvedené osoby spojuje

Většinu obviněných spojovalo několik věcí. Téměř všichni nesouhlasili s poučným směřováním naší země, nelíbilo se jim nedemokratické chování vládních činitelů, potlačování svobody a některých politických stran, především pak ČSNS. Velká část z nich, celkem 10 osob bylo v období třetí republiky členy některé ze zakázaných nebo transformovaných politických stran (9 členů ČSNS, 1 člen strany sociálně demokratické).⁴⁴

Někteří z členů protistátní skupiny pocházeli z proletářského prostředí, kupříkladu otec Josefa Havla byl dělníkem, otec Jaroslava France pracoval jako horník apod. Právě proletářský původ některých obviněných je akcentován v jednotlivých výsleších⁴⁵ a v samotném rozsudku z 6. prosince 1951, kde se píše: „...že byt' mnohdy proletářského původu vlivem své zaostalosti, malodušnosti, a snobistických choutek se stává přísluhovačem kapitalismu a imperialismu...“⁴⁶

4.1.2 Motivy pro zapojení do protistátní činnosti

Bezpochyby můžeme říci, že velká část obviněných se do údajné protistátní činnosti zapojila s cílem vrátit zpět demokratické principy do řízení státu a zvrátit poučný vývoj naší republiky směřující k totalitě. Jistou roli zde jistě hrály i přátelské, osobní či pracovní vztahy z doby třetí republiky.

Víme, že např. Jaroslav Franc se přátelil s manželi Pláteníkovými⁴⁷ a velká část obviněných se znala z doby, kdy byli členy ČSNS. Pouze u France však můžeme s jistotou říci, a to především z ústního podání od rodinných příslušníků, že v rámci protistátní činnosti pomáhal i osobám, které nový režim nějakým způsobem perzekvoval nebo poškodil. Tato jeho pomoc bude zmíněna v následujících částech.

⁴⁴U národních socialistů byli J. Kumbárová, J. Kumbár, J. Franc, MUDr. Průša, J. Řeřicha, J. Havel, J. Kučera, F. Punda a A. Mastný. U sociálních demokratů byl V. Weiss. Po Vítězném únoru Punda a Weiss vstoupili do KSČ.

⁴⁵Z výpovědi J. France ze dne 11.7. 1951- „...cítíl jsem se povýšený nad dělníky, ze kterých jsem vyšel... Zradil jsem dělnickou třídu přesto, že můj otec byl horníkem a rovněž tak moji sourozenci...“ (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

⁴⁶Z rozsudku ze dne 6.12. 1951 - trestní spis 4 Ts I 58/51 (Národní archiv, č. fondu 1488, název fondu Státní soud Praha, zn. fondu StS)

⁴⁷Z paměti rodinných příslušníků.

4.2 Rozkrývání protistátní činnosti 1948 – 1950

První poznatky o možné protistátní činnosti získávala StB prostřednictvím agenturní sítě, prostřednictvím důvěrníků a osob z řad StB, kteří se infiltrovali do protistátních skupin (provokatérů).

Na základě těchto poznatků jsou zpracovávány první interní záznamy StB a případně jsou doplňovány předvoláním nebo předvedením osob k výsledům nebo k podání vysvětlení. V prvních krocích dochází jen k výsledům bez zatčení, neboť chybí důkazní materiál pro vazbu nebo zatčení. V mnoha případech se výsledky opakují s cílem znejistit vyslýchané osoby a získat nějaké poznatky, které by umožnily obvinění a uvalení vazby.

V této době je ještě velmi obtížné popsat strukturu ilegální sítě a vazby a úkoly jejích členů, neboť se síť neustále mění jako živý organismus. Někteří jedinci a některé skupiny jsou StB odhaleni a členové zadrženi, část neodhalených členů pak síť dále rozšiřuje a noví členové přebírají úlohu zadržovaných osob.

Také rozsah dostupných materiálů – spisů StB i státního soudu – čítá téměř 2500 stran dokumentů, ať již s přímou vazbou na hlavní skupinu akce Pláteník (většina materiálů), tak i na osoby z této akce zpracovávané StB před hlavní skupinou (s vazbou na Slovensko) i po hlavní skupině (skupina kolem Tlamsy).

4.2.1 Počátek sběru informací a vyšetřování StB

První informace k akci Pláteník pochází z období února 1948. Ministerstvo vnitra (vedené v té době komunistou V. Noskem) a Státní bezpečnost, která pod ministerstvo spadala, se v té době obávala především ozbrojeného organizovaného odporu souvisejícího s únorovým převratem. Proto docházelo k prověřování především ozbrojených, bezpečnostních a organizovaných složek, v jejichž řadách působil velký počet demokraticky orientovaných osob. Z důvodu nejisté podpory stávajících ozbrojených složek, především pak SNB, byly v souvislosti s únorovým převzetím moci založeny tzv. Lidové milice, jejichž členové byli rekrutováni výhradně z řad členů KSČ, a tudíž byli loajální k nově nastolenému režimu. Státní bezpečnost se také zajímala o cizí státní příslušníky, případně o kontakty československých občanů s kapitalistickou cizinou z obavy zvrácení nastoleného režimu s podporou vnějších sil.

První aktivitou StB spojenou s akcí Pláteník je patrně domovní prohlídka 24. února 1948 u podnikatele Oldřicha Zátky. Hlavním cílem prohlídky byla kontrola zbraní – legálních a případně i nelegálních⁴⁸. Při prohlídce byla objevena jedna nelegálně držená zbraň, a proto byl Oldřich Zátka zadržen a předveden k výslechu. Jak se později ukázalo, jednalo se o zbraň, kterou dostala na konci války jeho manželka k osobní ochraně. Ve výslechu Zátka mimo jiné uvádí: „*Před volbami v r. 1946 jsem vstoupil do strany ČSNS v Českých Budějovicích...*“ a dále uvádí: „*Nevím ničeho o tak zvaném branném odboru, který se měl utvořit ve straně ČSNS. Teprve ve včerejších rozhlasových zprávách o 19. hod. jsem slyšel, že strana ČSNS připravovala puč, event. uchopení moci v republice. Dál byli také zatčeni nějací důstojníci...*“⁴⁹.

Za zmínku jistě stojí i fakt, že Zátka měl kontakty na Západě, což ostatně dokazuje následující zápis v protokolu o výslechu: „*...v době porevoluční udržoval styky s Američany a dodnes si s nimi dopisuje...*“⁵⁰, neboť jeho manželka byla Američanka a měla rodinu v USA.

StB v rámci svého šetření, které mělo za úkol odhalit a zlikvidovat tzv. branný odbor v ČSNS, uvedla ve spisu ze dne 27. února 1948 vedoucí postavu branného odboru krajské organizace ČSNS. Jednalo se o podplukovníka Františka Tlamsu, který je později uváděn jako jeden z Pláteníkových významných spolupracovníků.

Na přelomu února a března 1948 se pozornost odpovědných orgánů StB opět zaměřila na Oldřicha Zátku. Vyvstává totiž podezření, že jeho dcera Ellen Zátková uprchla dne 29. února 1948 spolu se svým snoubencem na Západ, což ostatně Zátka potvrdil, když na veřejnosti prohlásil, že „*...dcera Helena „již je fuč“*“⁵¹ Udání o tomto činu přichází odpovědným orgánům StB dne 8. března 1949 a kromě jiného se autor udání zmiňuje i o tom, že: „*...Zátka žádal o zaměstnání a povolení pobytu v podniku což bylo jmenovanému odmítnuto, jelikož jest akčnímu výboru znám dekret o jmenování nár. správy...*“⁵². Autor udání dále vyslovuje podezření, že: „*...na chatě Schrabalově u Zvonkové organizují ilegální přechody státních hranic do Bavorska, což jest vidno z toho, že dcera Ellen odjela dne 29.2.1948 na chatu lyžovat a již se nevrátila.*“⁵³

⁴⁸ Zátka se ve volném čase věnoval myslivosti, tudíž vlastnil větší počet zbraní.

⁴⁹ z výpovědi O. Zátky ze dne 24. 2. 1948 (ABS, fond H, sign. H-372-1)

⁵⁰ tamtéž (ABS, fond H, sign. H-372-1)

⁵¹ Vyšetřovací spis (ABS, fond H, sign. H-372-1)

⁵² Záznam o udání ze dne 8.3. 1948 (ABS, fond H, sign. H-372-1)

⁵³ Tamtéž (ABS, fond H, sign. H-372-1)

Po převzetí moci komunisty v zemi začíná StB také likvidovat své potenciální protivníky z ČSNS, v prvé řadě především členy branného výboru. Dne 25. března 1948 došlo k zatčení pplk. František Tlamsy, který byl obviněn z vojenské zrady a byl předán vojenskému soudu v Táboře.

V následujících měsících nebyly k akci Pláteník zjištěny žádné závažné informace, které by upoutaly pozornost StB. Další záznamy se ve spisech objevují téměř po roce, a to v únoru 1949. V tomto období začíná také narůstat zájem komunistické moci o pohyb osob v okolí hranic, a to především s americkou okupační zónou (Německem). Okolí hranice bylo před rokem 1948 ještě volně přístupné a od převzetí moci se režim v tomto celním pohraničním území začíná zpřísnovat. V následujících letech pak došlo k úpravě pohybu osob v okolí hranic a od roku 1950 docházelo k vytvoření několika zón s následným vybudováním drátěných plotů a signálních stěn.

V rámci kontroly pohybu osob v blízkosti hranic byl v Novém Údolí v polovině února zachycen i Alois Mastný a byl následně předvolán StB k vysvětlení. Ve zprávě StB ze dne 28. února 1949 se uvádí, že Alois Mastný byl spolu s jednou ženou asi před 14 dny spatřen v zaniklé osadě Nové údolí, která se nachází v těsné blízkosti státní hranice s Německem.

Pomalu se začíná stahovat smyčka i kolem Eduarda Pláteníka. Na českobudějovickou StB přichází 5. března 1949 žádost z KV StB v Karlových Varech o domovní prohlídku u manželů Pláteníkových, v jejichž bytě by se měly nacházet zbraně, které tam uschoval jistý Jan Polony ze Slovenska, t.č. v Německu (v táboře v Ludwigsburgu), kterému Pláteník pomohl s přechodem hranic.

Samotná domovní prohlídka pak proběhla přibližně o dva týdny později, 22. března 1949. V bytě byla zbraň skutečně nalezena, a jelikož v té době nebyl Pláteník doma, byl písemně vyzván, aby se v průběhu následujících dvou dnů dostavil k podání vysvětlení na stanici SNB. Nicméně Pláteník se k podání vysvětlení nedostavil a jak už bylo zmíněno, přibližně v těchto dnech překročil hranice.

Na KV StB byla podána zpráva dne 25.3.1949, ve které se uvádí: „... *Eduard Pláteník není doma již od 22.3.1949, tj. od doby, kdy zdejší orgánové byli u něho v J.Hradci. Jeho manželka říkala, že šel na pracovní úřad ohledně zaměstnání....místo však dosud nenastoupil...pak je tu podezření, že uprchl do ciziny.*“⁵⁴

⁵⁴ ze zprávy KV StB v Karlových Varech ze dne 3.3. 1949 (ABS, fond H, sign. H-372-1)

4.2.2 Další činnost skupiny po útěku Pláteníka

Po útěku Pláteníka se pozornost StB zaměřila více na skupinu převaděčů, s jejichž pomocí patrně překročil hranice Jan Polony a později i samotný Eduard Pláteník. Skupina operovala ve Volarech a okolí (cca 30 km od státní hranice s Německem). Jednalo se o skupinu přibližně 20 osob, ovšem nás nejvíce zajímá drogistka Alois Mastný, který byl později souzen v procesu se skupinou Jarmily Pláteníkové.

První zmínky o jeho spolupráci se zmiňovanou skupinou převaděčů se objevují v hlášení KV StB v Českých Budějovicích již 2. dubna 1949. Alois Mastný podle výpovědi jistého Josefa Krapka spolupracoval s několika dalšími občany z Volar a: *„že při ilegálním útěku osob posílal tyto osoby profesorovi Kotasovi do Volar. ...Ladislav Kotas prováděl převody osob ... v červenci 1948 ...celkem převedl asi 10 lidí.“*⁵⁵

Z důvodu podezření na provádění protistátní činnosti byl Alois Mastný 15. dubna 1949 předvolán na StB, aby podal vysvětlení ke stykům s dalšími osobami, které StB v souvislosti s převaděčstvím sledovala a vyslechla. Alois Mastný mohl být přitom úřadům podezřelý ještě ze dvou dalších důvodů a to vzhledem k jeho členství v Světovém korespondenčním klubu se sídlem v Nizozemsku (od r. 1938) a členství v Billiken Pen Clubu (od r. 1947) se sídlem ve Švýcarsku, se kterým byl v pravidelném písemném styku.⁵⁶

Krátce po Pláteníkově útěku na Západ provedla StB u něj doma ve starém místě bydliště v Jindřichově Hradci v Deštenské ulici č.p. 211 za přítomnosti jeho manželky další domovní prohlídku, při které byly na půdě objeveny dvě nelegální zbraně – 1 pistole ráže 7.65 mm a 1 automat německého typu. Zbraně tam měl uschovat za hranice uprchnuvší Polony. Avšak Pláteníková toto popírá s tím, že *„U Polonyho jsem nikdy neviděla žádnou zbraň a není pravdou, že by si u nás uschoval pistoli a tuto jsem u něho, jak jsem již udala, vůbec neviděla. Ani manžel neměl žádnou pistoli, takže u nás v bytě zbraň nikdy žádná nebyla. Taktéž automat si u nás nikdy neuschoval...nikdy nebyla mezi mnou a Polonym o zbrani žádná řeč...Polony u nás při návštěvě neměl na půdu přístup...“*⁵⁷.

Pláteníkovým zmizením v souvislosti s jeho pravděpodobným útěkem na Západ, ke kterému mělo dojít 22. nebo 23. března 1949 se úřady poprvé zabývaly 6. dubna 1949,

⁵⁵ ze zprávy KV StB v Českých Budějovicích ze dne 2.4. 1949 (ABS, fond H, sign. H-372-1)

⁵⁶ z výpovědi A. Mastného ze dne 13.4. 1949 (ABS, fond H, sign. H-372-1)

⁵⁷ z výpovědi J. Pláteníkové ze dne 11. 4. 1949 (ABS, fond H, sign. H-372-1)

kdy je na místní služebnu SNB zaslána žádost o zahájení pátrání a učinění trestního oznámení dle § 40 zákona č. 231/1948 Sb, s tím, že „...*Pláteník je do dnešního dne nezvěstný, jest podezření, že uprchl za hranice ČSR.*“⁵⁸

Oznámení na Eduarda Pláteníka bylo stanicí SNB v Jindřichově Hradci učiněno okresní prokuratuře dne 7. dubna 1949 a opis udání byl zaslán velitelství StB v Českých Budějovicích.

StB svou pozornost zaměřovala i na další osoby. Podle zprávy ze 14. července 1949 je jistá Jiřina Bednářová z Jindřichova Hradce v kontaktu s poslancem Zibrínem, t.č. v Západním Německu, a zprostředkovává pro něj předávání zpravodajských informací mezi ilegální organizací na Slovensku a agentem CIC. V této činnosti jí má pomáhat jistý Josef Bednář, o kterém se autor zprávy domnívá, že to je její manžel.

Stanice SNB v Jindřichově Hradci je žádána, aby „...*Jiřině Bednářové věnovali naprosto nenápadně pozornost, pokud jde o její činnost...*“⁵⁹ Pisatel zprávy zároveň žádá o urychlené zaslání fotografie Jiřiny Bednářové a Josefa Bednáře. Nicméně dle šetření přímo v Jindřichově Hradci na uvedené adrese žádná Jiřina Bednářová nebydlí. Dle autora zprávy z 29. července 1949 se ale pravděpodobně jedná o Věru Bednářovou, která „...*udržovala milostné styky s aspiranty čs. armády, slovenské národnosti.*“⁶⁰, a jejího bratra Josefa, kteří na uváděné adrese bydlí. Až později se ukázalo, že jméno Jiřina Bednářová bylo StB špatně pochopeno a šlo vlastně o dvě osoby – o Jiřinu Kumbárovou a Františku Bednářovou (matku Věry Bednářové).

Více jmen týkajících se hlavního procesu se začíná objevovat na počátku roku 1950, a to ve výpovědi jistého agenta CIC Miroslava Křenka, který byl zadržen na konci roku 1949. Ten měl v únoru 1949 navštívit manžele Pláteníkovy s dopisem od poslance Zibrína, ve kterém „...*žádal, aby Pláteníkovi zprostředkovali přenášení ilegální pošty prostřednictvím jistého Řeřichy, příslušníka finanční stráže ve Vimperku...*“⁶¹ Tímto způsobem si Pláteníková dopisovala s Polonym a poskytovala mu požadované informace. Z Křenkovy výpovědi dále vyplývá, že Pláteník věděl o tom, že u nich doma proběhla domovní prohlídka (22. března 1949), při které byla nalezena zbraň. Onu zbraň měl Pláteník dostat od jistého četaře, se kterým udržovala vztah již zmiňovaná Věra Bednářová, která byla přítelkyní Pláteníkové. Zprávy přenášené Řeřichou

⁵⁸ ze zprávy KV StB v Českých Budějovicích ze dne 6.4. 1949 (ABS, fond H, sign. H-372-1)

⁵⁹ ze zprávy útvaru 701 A ze dne 14.7. 1949 (ABS, fond H, sign. H-372-1)

⁶⁰ ze zprávy útvaru 701 A ze dne 29.7. 1949 (ABS, fond H, sign. H-372-1)

⁶¹ ze zprávy útvaru 601 A ze dne 17.2. 1950 (ABS, fond H, sign. H-372-1)

byly soustředěny u bratra Věry Bednářové Josefa, „...a to z těch důvodů, že Pláteníkovi měli obavy, že jsou střeženi.“⁶² Křenek dále uvádí, že „...také později dal na Slovensku některým osobám adresu na Věru Bednářovou, na kterou měli odesílati zprávy.“⁶³ Nicméně Řeřicha je po určité době přeložen ze svého působiště u Finanční stráže ve Vimperku jinam a Křenek k tomu uvádí: „...ale ve Vimperku, že zůstává jeho kamarád“⁶⁴, který byl ochoten ve zprostředkovávání pošty pokračovati.“⁶⁵

Výsledkem vojenského zběha, který proběhl 27. června 1950, odpovědné úřady získávají další užitečné informace, které lze přidat ke spisům vztahujícím se k akci Pláteník. Výpověď zběha odpovědným orgánům potvrzuje fakt, že Pláteník byl agentem CIC ještě před útekem na Západ. Jakožto agent CIC v Československu předával důležité informace z ministerstva obrany prostřednictvím příslušníků SNB a německé finanční stráže do Německa. Dle protokolu poté, co Pláteník uprchl na Západ, tak: „...žádal orgána CIC ve Frankfurtu, aby mu převedl manželku do Německa, což mu tento odmítl s poukazem, že ji v ČSR potřebují.“⁶⁶

Téměř po dvou letech (9. února 1951) se dostává do středu pozornosti StB opět drogista Alois Mastný z Volar. Stejně jako v předchozím případě se jedná o informaci od spolupracovníka StB s krycím jménem Javorský. Mastný dle zprávy Javorského vcelku ochotně vyhověl žádosti na prohlídku skladu drogerie v zabraných prostorách československé lidové armády: „...aby mě zavedl do jeho skladu, že si chci okouknout terén, jak hlídají vojáci uvedenou budovu a podobné. Mastný s tímto ochotně souhlasil a vše mi ukázal.“⁶⁷ Mastný se také Javorskému svěřil s tím, „že...má známé v Německu /USA/, kteří vše ví...“⁶⁸ Javorský také vyslovuje podezření, že vzhledem k Mastného kontaktu s jistou Němkou je schopen protistátní činnosti.

Ve výpovědích dalších osob a informátorů StB se postupně začínají objevovat jména dalších spolupracovníků Jarmily Pláteníkové. Důležitým dokumentem je i zpráva důvěrníka Moniky z 13. února 1951, která zde popisuje rozhovor s truhlářem Šteflem, ze kterého se Monika dozvěděla několik zajímavých tajných informací. V prvních únorových dnech došlo k rozhovoru, při kterém se jí Štefl svěřil, že: „...na Budějovicku

⁶² tamtéž (ABS, fond H, sign. H-372-1)

⁶³ tamtéž (ABS, fond H, sign. H-372-1)

⁶⁴ Jedná se o B. Kupku, celý systém předávání dopisů bude popsán v pozdějších kapitolách.

⁶⁵ ze zprávy útvaru 601 A ze dne 17.2. 1950 (ABS, fond H, sign. H-372-1)

⁶⁶ ze zprávy pro KV StB v Českých Budějovicích ze dne 27.6. 1950 (ABS, fond H, sign. H-372-1)

⁶⁷ ze zprávy agenta Javorského ze dne 20.2. 1951 (ABS, fond H, sign. H-372-1)

⁶⁸ tamtéž (ABS, fond H, sign. H-372-1)

a u Vlašimi jsou vysazeni parašutisté a že jsou dělána opatření, aby tyto byli dopadeni.“⁶⁹ V druhém rozhovoru, při kterém byl Štefl pod vlivem alkoholu, se Monika dále dozvěděla, že: „*Štefl mi sdělil, že se to dozvěděl od dvou spolehlivých osob, které jej vždy řádně informují ... Že jsou to jediní dva SNB v Hradci, na které se mohou oni spolehnout....jsou to nějaký pan Franc a nějaký Pešek ... Kde jest naše bdělost a ostražitost. Jest velmi trapné, když ještě dnes musíme poslouchat přímo z úst nepřátel socialismu, takové máte lidi ve svých řadách. Jest to výsměchem pro dělnickou třídu a hanbou sboru. Takovíto lidé, kteří nenašli poměr k dělnické třídě a lidově demokratickému zřízení nepatří do našich řad a nutno s nimi za jejich alibi vyúčtovat.*“⁷⁰

Strážmistr, který tuto zprávu Moniky přijal, v hlášení uvádí podrobnější charakteristiku i truhláře Štefla, který „*...jest to typicky ustrašený měšťák...člověk s podlomným charakterem...Není opravdu schopen nějaké aktivní činnosti.*“⁷¹. Franc se tak stává dalším předmětem zájmu StB.

Z dalších záznamů StB stojí za zmínku „*Celková zpráva o dosavadním šetření případu Čapek a spol.*“⁷² ze dne 22. února 1951, která odhaluje další napojení osob z akce Pláteník i do dalších skupin a dalších částí sítě. Ústřední osobou zprávy je Karel Čapek (nar. 1892), bývalý poštovní úředník a bývalý okresní předseda ČSNS v Jindřichově Hradci, který působil jako spojka mezi skupinami Milady Horákové z Prahy, Jakuba Jindry z Nové Bystřice a skupinou Studnice Františka Voháka z Lásenice, která disponovala ilegální vysílací stanicí. Těmto skupinám pak Čapek předával informace od jistého vrchního strážmistra SNB z Jindřichova Hradce, který měl možnost získávat tajné informace o akcích připravovaných StB proti ilegálním skupinám a včas tyto skupiny varovat před jejím zásahem. Ze spisu vyplývá, že StB dospěla k závěru, že vrchním strážmistrem SNB byl patrně Josef Havel, který byl mezi posledními zatčenými v akci Pláteník.

Všechny uvedené skupiny na sebe byly napojeny a prostřednictvím lásenické skupiny s vysílačkou byly napojeny na skupinu Milady Horákové. Následující výpis ze spisu ze dne 10. dubna 1951 pak naopak uvádí jako osobu spolupracující s ilegálními skupinami vrchního strážmistra SNB Jaroslava France (což dokládá nejednoznačnost interpretace některých událostí StB).

⁶⁹ ze zprávy důvěrníka Moniky ze dne 13.2. 1951 (ABS, fond H, sign. H-372-1)

⁷⁰ tamtéž (ABS, fond H, sign. H-372-1)

⁷¹ tamtéž (ABS, fond H, sign. H-372-1)

⁷² ze zprávy VO StB v Jindřichově Hradci ze dne 22.2. 1951 (ABS, fond H, sign. H-372-2)

Záznam Č.1/A : Když eskortoval vrch.stržm.SNB (jehož jméno nezná) J i n d r u z Jindř. Hradce do Č.Budějovic, říkal mu tento vrch.stržm., že se čeká převrat a že to nemůže déle trvat než do května nebo června t.r. Vrch.stržm. je napojen na J i n d r u a spolupracuje s Č a p k e m z Jindř. Hradce. Byli ve spojení se skupinou H o r á k o v á . Č a p e k je na svobodě a je údajně tajemníkem KSČ. Byl ve vazbě a nebylo mu nic dokázáno. Vrch.stržm. avisoval Č a p k a , který měl možnost vysílačku odstranit a převést na Hradecký kraj. Vysílačka má být ve vesnici S t u d n i c i , kde je skupina, která pracuje se skupinou loosenickou.

Ten vrch. stržm. SNB z Jindřichova Hradce měl možnost varovat Jindrovu skupinu a Č a p k a proto, že byl ~~xx~~ o vyšetřování podrobně informován prokurátorem T r ž i c k ý m z Prahy.

France

Ve shrnutí je poznámka, že jméno vrch.stržm.SNB nemohlo být s konspiračních důvodů zjištěno.

Obrázek 2 Výpis ze spisu Jakuba Jindry (A-1735/205-51)

Ve zprávě z 12. března 1951 zaslané do Banské Bystrice se později uvádí, že Karel Čapek upozornil na připravovanou likvidaci skupiny Zlatá Růže jejího vedoucího Jakuba Jindru z Nové Bystřice začátkem prosince 1949. Jakub Jindra si v inkriminované době (tj. březen 1951) odpykává devítiletý trest odnětí svobody v Horním Slavkově. Čapek upozornil Jindru na potřebu ukrytí veškerého ilegálního materiálu, neboť se o něj zajímá StB. Čapek dále uvádí, že informaci má od příslušníka SNB vrchního strážmistra France, který říkal, že: „... už to brzy praskne.“⁷³

Čapek také upozornil Voháka z Lásenice na připravovanou likvidaci jeho skupiny s tím, že má údajně informace od France a Tůmy.

4.3 Odhalení pachatelů, vazby, zatýkání a výslechy

K zatýkání většiny aktérů akce Pláteník docházelo postupně v období od února 1951 do července 1951. Ve zcela odlišné situaci se ovšem nacházela **Jarmila Pláteníková**. Ta byla zatčena a eskortována k výslechu do Bratislavy již na začátku dubna 1949

⁷³ ze zprávy pro KV StB Banská Bystrica ze dne 13.3.1951 (ABS, fond H, sign. H-372-1)

a následně byla odsouzena na 6 let pro napomáhání ke špionáži. V době zatýkání ostatních si již odpykávala šestiletý trest odnětí svobody ve věznici v Kutné Hoře.

Případ Jarmily Pláteníkové v roce 1949 zpracovával za StB Ladislav Tůma a realizoval František Šenkýř. Tůma měl při domovní prohlídce u Pláteníkové údajně napomoci spálit část korespondence (důkazního materiálu) a byl z tohoto důvodu později také vyšetřován KV StB v Českých Budějovicích.

4.3.1 První vlna zatýkání

Prvním zatčeným ze sítě spolupracovníků Pláteníkové v rámci akce Pláteník byl **MUDr. Bernard Průša**. Stalo se tak na žádost KV StB v Banské Bystrici a došlo k němu 24. února 1951. Banskobystrická StB na Průšovo jméno narazila při likvidaci historicky starší slovenské skupiny Hraško. Členové skupiny Hraško patřili do informační sítě poslance Zibrína a vzhledem k podezření na napojení MUDr. Průši na slovenskou protistátní činnost byl po krátkém výslechu na StB v Českých Budějovicích eskortován 26. února 1951 do Banské Bystrice, jejíž pobočka StB případ skupiny Hraško řešila. Během Průšova výslechu vychází najevo, že jeho spolupracovníky jsou Josef Zeman a Jaroslav Franc. Oba byli následně zatčeni 7. března 1951 v odpoledních hodinách a stejně jako MUDr. Průša byli eskortováni k výslechům na Slovensko do Banské Bystrice.

StB v Banské Bystrici žádá o další informace a 12. března 1951 dostává další poznatky od StB v Českých Budějovicích k likvidaci Zibrinovy sítě. Zpráva uvádí, že MUDr. Průša udal při výslechu ihned po zatčení jako své spolupracovníky Josefa Zemana a vrchního strážmistra France, který měl být v důvěrném styku i s bývalým příslušníkem StB Ladislavem Tůmou. Výslovně se zde uvádí: „... vyšlo najevo, že strážmistr Franc byl vždy ve velmi důvěrném styku s bývalým orgánem StB Ladislavem Tůmou a objevuje se v podivném světle i u dalších případů.“⁷⁴ (Tůma měl zničit, resp. napomoci zničení části důkazního materiálu při domovní prohlídce u Pláteníkové – pozn. autora). Dále zpráva uvádí, že ilegální síť Zlatá Růže z Nové Bystrice dostávala informace právě od strážmistra France, v poznámce je zde uvedeno i jméno Josefa Havla. Síť Zlatá Růže byla likvidována v prosinci 1949.

Jako první ze všech byl v Banské Bystrici dne 10. dubna 1951 vyslýchán **Josef Zeman**. Ten byl z celé skupiny do činnosti Pláteníkové zasvěcen pravděpodobně již

⁷⁴ tamtéž (ABS, fond H, sign. H-372-1)

od dubna 1949. Na rozdíl od Průši, který plnil víceméně roli schránky, byl Zeman aktivnější. Aktivně se stýkal s agenty cizích zpravodajských služeb, což potvrzuje i ve své výpovědi, když vypovídá, že „...[Pláteníková] mi povedala, aby som v tento deň o 16.00 hodine, alebo o 17.30 hodine išiel na žel. stanicu v J. Hradci, že tam príde vlakom buď od Prahy, alebo od Jihlavy agent cudzej spravodajskej služby...“⁷⁵. V tomto prípade se jednalo o příjezd agenta Juraje. Agentovi následně pomohl dostat se z Jindřichova Hradce přes Prahu do Karlových Varů, odkud měl agent v úmyslu odejít za hranice republiky.

Poté, co agent úspěšně odešel za hranice, se Zeman sešel s Francem a „...rozpovedal som tomuto, že kde ako s kým a prečo bola PLÁTENÍKOVÁ zaistená, ďalej som FRANCOVI hovoril, že ako som zachránil s BEDNÁROVOU agenta cudzej spravodajskej služby...“⁷⁶

Josef Zeman je dále zmiňován v souvislosti se ztrátou (možným vyobrazením) fenologických a geologických map, které mohl předat zahraničním agentům. Po zatčení žádalo pracoviště Josefa Zemana KV StB z Českých Budějovic o otevření jeho stolu, kde by se mohla nacházet chybějící část map.

Ve výpovědi Zemana se kromě již zmíněných Pláteníkové, Průši a France ve větší míře objevuje i jméno Františky Bednářové.

V Banské Bystrici pak byla v souvislosti se svou předchozí protistátní činností vyslýchána i **Jarmila Pláteníková**, neboť tato její činnost měla vazbu i na její činnosti v Čechách, která byla odhalena později. Pláteníková ve své výpovědi vcelku podrobně popisuje svoji protistátní činnost, kdo a jak jí pomáhal. Pomáhá tak rozkrýt širší okruh spolupracovníků a také zde popisuje útěk svého manžela Eduarda Pláteníka na Západ. V této souvislosti popisuje liknavý přístup SNB k útěku jejího manžela na Západ, konkrétněji vrchního strážmistra Jaroslava France a ve své výpovědi uvádí, že „...konkrétne som hovorila vrch. strážm. FRANCOVI, že sa mi muž doma nenachádza a z obavy, že budem mať z toho nepríjemnosti, informovala som sa u FRANCA čo mám vo veci podniknúť...Po uplynutí asi 14 dní, zase som sa stretla s vrch. strážm. FRANCOM, ktorý mi hovoril že môjmu mužovi dali 14 dní času k tomu, aby sa mohol ilegálne dostať do zahraničia, t.j. hoci vrch. strážm. FRANCO vedel o tom, že môj manžel odchádza ilegálne do zahraničia. Tomuto dopomohol tým, že viac ako 14 dní uvedenú vec nikomu nehlásil, ba čo viac ako prísť. SNB i keď mu boli známe úmysly môjho manžela, proti tomuto

⁷⁵ z výpovědi J. Zemana ze dne 10.4.1951 (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

⁷⁶ tamtéž (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

nezakročil hoci toto bolo jeho povinnosťou...“⁷⁷ Tato výpověď Pláteníkové je nicméně v rozporu s tou, kterou učinila na stanici SNB v Jindřichově Hradci 25. března 1949, tzn. 3 dny po manželově zmizení.

Pláteníková zde také dále popisuje, jak a komu pomohla přejít státní hranice. Většina těchto přechodů proběhla ve spolupráci s příslušníkem Finanční stráže ve Vimperku Josefem Řeřichou, když „...*mojím pričinením mal ĚŽICHA ilegálnym spôsobom prepraviť do zahraničia istého Bohuslava KOUBU z J. Hradca, s ktorým tiež sám ĚŽICHA pojednával tuto vec...s ĚŽICHOM a ešte s jedným príslušníkom bývalej fin. stráže vyjednávala o prepravení mňa ilegálnym spôsobom do zahraničia...Podľa mojej mienky obaja príslušníci býv. fin. stráže sa zaoberali prepravovaním osôb ilegálnym spôsobom do zahraničia...“⁷⁸ Z tohoto vyplývá, že klíčovou osobou pro styk se zahraničím byl pro Pláteníkovou právě Josef Řeřicha, který měl jakožto příslušník Finanční stráže přístup i do hlídaného pohraničního pásma. Řeřichova úloha bude podrobněji popsána později. Z výpovědi Pláteníkové vychází najevo i jména dalších spolupachatelů, jejichž úloha ale v rámci celé protistátní skupiny nebyla příliš významná.*

Dalším člověkem, vyslychaným slovenskými orgány, byl **MUDr. Bernard Průša**. V důležitých bodech se výpověď Průši shoduje s výpovědí Pláteníkové (např. shodné svědectví ohledně Polonyho). Průša působil jako prostředník, kdy na jeho adresu chodily dopisy ze zahraničí, které následně předával Pláteníkové. V souvislosti s tím hovoří i o Janu Polonym, který mu při lékařském ošetření: „...*povedal aj to, že odchádza do zahraničia, odkiaľ mi bude posielat' správy a dopisy, ktoré aby som odovzdával PLÁTENÍKOVEJ...“⁷⁹*

V souvislosti s předáváním dopisů přišel Průša do kontaktu i s Josefem Řeřichou, který zprostředkoval předávání zpravodajských informací na Západ. Schůzka proběhla tak, že „...*ĚŽICHA vytiahol z aktovky jednu väčšiu obálku v ktorej byly asi štyri kusy rôznych zarítek a tieto mi odovzdal. Taktiež mi dal asi 4 dopisy...Pamätám si, že jeden z týchto dopisov bol adresovaný na Jarmilu PLÁTENÍKOVÚ...odovzdal som tejto razítka, balíček so spravodajským materialom, ako dopis, ktorý patril jej.“⁸⁰* Kromě Řeřichy přišel Průša v této souvislosti do kontaktu ještě s Francem, kterému odevzdal materiály obdržené

⁷⁷ z výpovědi J. Pláteníkové ze dne 16.4. 1951 (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

⁷⁸ tamtéž (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

⁷⁹ z výpovědi MUDr. Průši ze dne 16.4. 1951 (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

⁸⁰ tamtéž (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

od Řeřichy a který „...mi povedal, len tolko, že on je informovaný komu ich má doručiť...“⁸¹

Kromě výše zmíněných jmen zmiňuje Průša ve své výpovědi jméno krejčího Josefa Kumbára a úředníka Josefa Zemana.

Výpověď **Jaroslava France** z Banské Bystrice (k jehož zatčení patrně přispělo i udání důvěrníka Moniky zmíněné výše) neobsahuje téměř žádné nové podstatné informace. Obsáhlejší výpověď pak podává Franc až po převozu zpět do Čech v průběhu května 1951. Tento protokol o výpovědi má 10 stránek. Výslech jako takový proběhl na KV StB v Českých Budějovicích. Vzhledem k Francově pracovnímu zařazení má jeho výpověď i obecnější charakter, popisuje zde svou činnost jakožto příslušník SNB a jak zklamal důvěru dělnické třídy, když: „...nekonal jsem svou povinnost jako příslušník SNB v její prospěch, ale naopak svým protistátním jednáním zařadil jsem se do řad nepřátel lidově demokratického zřízení...“⁸²

Franc také věděl o tom, že Pláteníkové chodí zprávy zpravodajského charakteru z ciziny. Ve výpovědi uvádí jméno Řeřichy, o kterém „...jsem věděl, že přenáší zprávy, které jsou pro PLÁTENÍKOVOU, o kterých jsem předpokládal, že jsou protistátního obsahu, protože nebyly poslány normální poštou...“⁸³

Kromě výše zmíněné činnosti se Franc od prosince 1948 podílel na finanční sbírce pro příslušníky SNB a jejich rodiny, kteří byli po Vítězném únoru pro své postoje vyloučeni z řad SNB. Původně se jednalo pouze o finanční příspěvek tří příslušníků SNB jejich kolegovi, který byl pro nepřátelské postoje vyloučen z řad SNB a který se dostal do finančních potíží. V následujících měsících pak Franc pravidelně předával ze své výplaty 150 - 250 Kčs svému kontaktu, kterým byl důstojník ve výslužbě John. Od něj se také Franc později dozvěděl, že: „...peníze, které na tyto účely sbírá, uděluje též jiným osobám, které byly buď vyakčněny nebo jinak postiženy zákonem...“⁸⁴

Ve výpovědi se kromě výše zmíněných jmen nově objevují jména Jiřiny Kumbárové a Josefa Havla. Objevují se zde i další jména, jejichž význam není pro další vývoj podstatný nebo je zcela minimální, proto se jimi nebudu zabývat.

---

⁸¹ tamtéž (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

⁸² z výpovědi J. France ze dne 11.7. 1951 (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

⁸³ tamtéž (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

⁸⁴ tamtéž (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

FRANC byl zatčen dne 7.3.1951 na příkaz KV-Stb Báňské Bystrycy, pro podezření ze spolupráce s ilegální organizací napojenou na CIC. V ilegální organizaci byl FRANC jako vedoucí jedné skupinky, pracoval jako živá schránka pro agenty CIC KŘENKA a JURAJE. Dále podával zprávy z prostředí SNB tj. pokud se týká všech tajných věcí ke kterým měl přístup a varoval jednotlivé členy skupiny před zatčením, prostřednictvím spojky KUMBÁROVÉ. Ku své činnosti se ve své výpovědi doznal.

Obrázek 3 Úryvek ze souhrnné zprávy o likvidaci akce Pláteník

VO StB v Jindřichově Hradci posílá 1. dubna 1951 výsledek prošetření několika dalších osob na KV StB České Budějovice na jeho žádost z 31. března 1951. Jedná se o Rudolfa Michala, Jakuba Rottnera, Václava Weisse, Josefa Kučera a Bohumíra Koubu, kteří se dostávají do středu zájmu KV StB. Tři z nich – Kučera, Rottner a Weiss jsou pak zatčeni 30. dubna 1951 a následně vyslýcháni. Kouba si odpývá trest za ilegální překročení hranice do Rakouska v prosinci 1949, po kterém byl 22. prosince 1949 předán orgány rakouského četnictva orgánům SNB v Českých Velenicích k potrestání do ČSR. Uvedená zpráva obsahuje také více informací o Jakubu Rottnerovi, bývalém četníkovi převedeném do sboru SNB, který byl po převodu Němky přes hranice souzen a propuštěn ze sboru SNB.

O den později žádá KV StB v Českých Budějovicích KV v Plzni o prošetření Josefa Řeřichy a tuto informaci dostává 11. dubna 1951. Zpráva uvádí poslední zaměstnání Josefa Řeřichy na ONV v Klatovech, kde byl jako politicky neúnosná pracovní síla dán k dispozici referátu práce k převedení do výroby. Byl dne 13. března 1951 zařazen do Škodových závodů Plzeň, ale následně zproštěn ze zdravotních důvodů a dne 14. března 1951 byl zařazen do Masny, n.p. v Janovicích nad Úhlavou, kde pracoval jako úředník. Jeho osobní hodnocení z ONV uvádí, že je to: „...člověk nebezpečně chytrý, povahy podlízavé, neupřímné, ziskuchtivé a vyhýbající se manuální práci.“⁸⁵ V roce 1949 byl sledován VO StB z důvodů podezření se styku s osobami reakčně zaměřenými.

Po zjištění dalších informací se počet osob zapojených do protistátní činnosti zvyšuje a vzhledem na množství vztahů mezi jednotlivými osobami StB usoudí, že by bylo vhodné tyto informace soustředit na jedno místo a proto „...navrhuji spis akce Pláteník

⁸⁵ ze zprávy KV StB v Plzni ze dne 11.4. 1951 (ABS, fond H, sign. H-372-1)

k založení skupinového svazku“...⁸⁶ K této žádosti dochází 11. dubna 1951 společně se shrnutím dosavadních poznatků a důvody k jeho založení. Jsou zde uvedeny i osoby, které by měly být zatčeny v následujícím období – Josef Řeřicha (bývalý příslušník finanční stráže), Rudolf Michal, Václav Weiss, Jakub Rottner (bývalý příslušník SNB a převaděč) a Josef Kučera (radiomechanik s vysílačkou). Všichni byli vesměs zatčeni za spolupráci se sítí agenta CIC Pláteníka, resp. neoznámení informací o agenturní síti. Hned následující den se začíná roztáčet druhé kolo zatýkání.

4.3.2 Druhá vlna zatýkání

Pokud je společným jmenovatelem první skupiny především vyslýchání v Banské Bystrici v období únor až duben 1951, pak výsledky z druhé vlny zatýkání probíhají především v Českých Budějovicích v období duben až červen 1951.

Prvním zatčeným ve druhé vlně zatýkání je **Josef Řeřicha**, který byl do protistátní činnosti zapojený nejdéle ze všech, již od září 1948, kdy se poprvé setkal s Pláteníkovou a jejím manželem. Řeřicha, který v té době působil u Finanční stráže, umožnil na její žádost přechod státní hranice nejméně dvěma mužům (jedním z nich byl i Slovák Polony, o kterém ve své výpovědi hovoří MUDr. Průša), kterým v Československu hrozilo zatčení. Oba muži hranice úspěšně překročili, což Řeřicha následně oznámil Pláteníkové pomocí smlouvaného kódu. Následně měl pomoci přes hranice i samotné Pláteníkové a její přítelkyni, jejímuž muži umožnil Řeřicha přechod státní hranice, ale tato akce se nakonec neuskutečnila.

Po neuskutečněním přechodu hranic potřebovala Pláteníková poslat Polonymu dopis, a tak se Řeřicha nabídl, že zajistí jeho doručení prostřednictvím jistého Němce, který bydlel v blízkosti státní hranice. Veškerý kontakt se Západem tak probíhal přes Němce Rozenhauera, když „...posílal jsem též v této době dopisy od Pláteníkové adresované Polonymu, které obsahovali zprávy o ilegální organizaci na Slovensku...Ze západního Německa přes Rozenhauera jsem pak dostával písemný materiál protistátního obsahu, který jsem odesílal do Jindř. Hradce na adresu Pláteníkové...“⁸⁷ Zrušení Finanční stráže v roce 1949⁸⁸ ale nezabránilo plynulé výměně

⁸⁶ ze zprávy KV StB v Českých Budějovicích ze dne 11.4. 1951 (ABS, fond H, sign. H-372-1)

⁸⁷ z výpovědi J. Řeřichy ze dne 30.4. 1951 (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

⁸⁸ <https://www.policista.cz/clanky/reportaz/financni-straz-ceskoslovenska-551/>

informací, neboť dopisy od Němce Rozenhauera na Řeřichovu žádost přebíral příslušník SNB Břetislav Kupka, který je následně přeposílal na jeho adresu. Řeřicha své činnosti zanechal na jaře roku 1949, když „...obdržel jsem dopis, který byl odeslán z Prahy a obsahoval následující vzkaz: *“Vše přeruš, zanech, prozrazeno“!* ...Po tomto varování zanechal jsem celé protistátní práce...“⁸⁹ Ve výpovědi Josefa Řeřichy, kromě již výše zmíněných jmen, nově zaznívá i jméno Břetislava Kupky.

Výpověď **Břetislava Kupky**, dalšího ze zatčených a obviněných, z pohledu vyšetřovatelů nic nového nepřináší. Kupka zde potvrzuje Řeřichovu verzi a popisuje, jakým způsobem dopisy od Němce Rozenhauera přebíral a jak s nimi následně nakládal. Kromě výše zmíněného byl Kupka vyslýchán i kvůli nezákonnému držení pistole a nábojů do vojenské pušky, které „...mám z doby, kdy jsem konal službu na st. hranicích.“⁹⁰

Dne 23. dubna 1951 odesílá KV StB v Českých Budějovicích na ministerstvo národní bezpečnosti v Praze souhrnnou zprávu o aktuálním stavu akce Pláteník. Ve zprávě se uvádí, že Josef Řeřicha byl účasten na ilegálním převodu československé státní hranice pro Polonyho, Pepicha a Pláteníka. Jan Polony udržoval styk i s Oldřichem Zátkou, který ho vezl v dubnu 1948 z Českých Budějovic k Pláteníkovým, což je důkaz o Zátkově účasti na špionážní činnosti. Oldřich Zátka se mimo to setkal s islandským vicekonzulem, a to nejméně dvakrát (27. července 1948 a 30. července 1948).

Zúčastněným na špionážní činnosti byl i Kouba (t.č. ve výkonu trestu), Václav Weiss (předal 2 dopisy během 14 dnů po útěku Pláteníka). Zúčastněn byl i příslušník SNB Jakub Rottner, který měl původně převádět Polonyho a Pepicha, ale z důvodů vysokých finančních požadavků Rottnera se převod neuskutečnil.

Ve Volarech navštěvovali Pláteníková, Polony a Pepich drogistu Aloise Mastného, který jim ukázal na mapě cestu, kterou se mají dát, aby při přechodu nabyli zadrženi. Také jistý Bělohoubek z Volar věděl o chystaném ilegálním přechodu a k tomu „*byl svolný napomáhati*“.⁹¹ Ale následně se proti tomu ohradil a považoval počínání Pláteníkové za provokaci.

V porovnání s ostatními nebyla činnost **Josefa Kučery** nikterak rozsáhlá⁹². Jak sám uvádí ve výpovědi z 15. května 1951 „*Moje trestná činnost spočívá v tom, že jsem vyřídil vzkaz v roce 1949 v květnu od Pláteníkové, vrch. stržm. Francovi, ve kterém tato varovala*

⁸⁹ z výpovědi J. Řeřichy ze dne 30.4. 1951 (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

⁹⁰ z výpovědi B. Kupky ze dne 26.4. 1951 (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

⁹¹ ze zprávy KV StB ze dne 23.4. 1951 (ABS, fond H, sign. H-372-1)

⁹² Protokol o Kučerově výpovědi má pouze 3 stránky.

agenta zahraniční služby, aby Franc zařídil, aby ji tento nenavštěvoval...“⁹³ Na žádost Pláteníkové tehdy Kučera vyřídil vzkaz telefonicky, protože France nikdy předtím neviděl. V souvislosti s Pláteníkovou a jejím manželem Kučera nic nového neuvádí, naopak prohlašuje, že s „...Pláteníkem jsem se stýkal pouze obchodně...“⁹⁴.

Výpověď **Jakuba Rottnera** z 7. května 1951 se odlišuje od výpovědí ostatních, kteří byli souzeni v procesu se skupinou Jarmily Pláteníkové. Nepopisuje zde činnost protistátní skupiny a kromě Pláteníkové neuvádí jména žádných dalších osob z procesu se skupinou Pláteníkové. Velká část výpovědi je naopak věnována Pláteníkovi a Polonemu, kteří v inkriminované době (tj. jaro 1951) již byli 2 roky na Západě.

Poté, co se Polonemu nepodařilo najít cestu pro bezpečný přechod hranic, mu Rottner poradil, že „...by bylo možno přejít státní hranice přes Peršlák na Nové Mlýny směrem do Rakouska a odtud, že by se pak dostali dále do USA zony v Rakousku.“⁹⁵ Nicméně Polony tuto cestu nevyužil, s čímž se Rottner svěřil svému bývalému kolegovi od SNB Lukáši Hrabínovi, „...že tento nechtěl na nejisto jít.“⁹⁶ Rottner byl tedy vcelku dobře obeznámen s Polonyho plánem útěku za hranice. Dokonce věděl i to, že Polony má v cizině „...přátele a to: Šano Mach, bratry Čatlošovy a Rybku, se kterými by v zahraničí spolupracoval...“⁹⁷

Rottner ve své výpovědi okrajově zmiňuje elektrotechnika Kučeru. Ten ale z pohledu zjišťování nových informací zde nehraje žádnou roli.

Václav Weiss ve své výpovědi ze dne 7. května 1951 popisuje hlavně kontakt s Pláteníkovými. Okrajově zde též zmiňuje i Josefa Řeřichu. Popisuje zde své vztahy s Pláteníkem, které byly velmi dobré a „...získal si natolik mou důvěru, že v případech, když neměl peníze, jsem ho i finančně založil.“⁹⁸ Věděl tudíž i o Pláteníkově plánu útěku za hranice, „...neboť toto Pláteník roztrušoval mezi svými známými již delší dobu.“⁹⁹ Weiss dále Pláteníkové předal dopis od manžela, ve kterém ji žádá „...aby ona rozprodala své věci a odešla též do zahraničí.“¹⁰⁰

Výpověď **Aloise Mastného** ze 7. května 1951 se z větší části týká převaděčské skupiny, kvůli které byl vyslýchán již v zimě 1949. Velmi podrobně zde popisuje svoji

⁹³ z výpovědi J. Kučery ze dne 15.5. 1951 (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

⁹⁴ tamtéž (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

⁹⁵ z výpovědi J. Rottnera ze dne 7.5. 1951 (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

⁹⁶ tamtéž (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

⁹⁷ tamtéž (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

⁹⁸ z výpovědi V. Weisse ze dne 7.5. 1951 (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

⁹⁹ tamtéž (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

¹⁰⁰ tamtéž (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

spolupráci s Polonym a Pláteníkovou, která se na něj obrátila s tím, „...zda bych jim mohl poradit v jejich ilegální cestě do zahraničí.“¹⁰¹ Mastný si zpočátku nebyl jistý, zda mu pomoci, ale poté, co zjistil, že „...byla na mne doporučena insp. FS Pundou...jsem Pundu znal jako příslušníka strany národně socialistické, které jsem byl také členem...“¹⁰²

Po Polonyho přechodu za hranice se za ním v drogerii ve Volarech zastavil již výše zmíněný Punda a probírali návštěvu Pláteníkové a Polonyho. Z výpovědi vyplývá, že Mastnému se příliš nezamlouval fakt, že je Punda neinformoval sám, ale poslal je k němu.

Protistátní činnost **Josefa Kumbára** byla od počátku spojena s představiteli ČSNS. Ve výpovědi z 2. července 1951 popisuje, jak a s jakými členy ČSNS spolupracoval. Po několika schůzkách s bývalými členy se „...shodli jsme se na tom, že jest nutno pracovati tak, jako pracoval TLAMSA v době okupace...jest nutno vytvořit velkou ilegální skupinu, která by měla za úkol ve spojení se zahraničí pracovat k dosažení zvratu režimu v ČSR.“¹⁰³ Kumbár zároveň nabídl svoji krejčovskou dílnu jako místo ke konání těchto protistátních schůzek. Měl tak výborný přehled o tom, co mají jednotliví lidé v úmyslu.

Ve výpovědi několikrát zmiňuje jméno vrchního strážmistra France, kterého považuje za jednu z vedoucích osob protistátní skupiny. Udává zde i jména těch, se kterými Franc podle něj spolupracuje, a to „...jest vrch.stržm. HAVEL, který s ním spolupracuje ...HAVEL že jej také informuje o tom, co se v době jeho nepřítomnosti na stanici událo.“¹⁰⁴ Podle Kumbára se organizace zabývala i tiskem letáků protistátního charakteru, o jejichž šíření mu vykládal Franc s tím, že „...letáky rozmnožoval pro něho jeho spolupracovník, kterého však nejmenoval na cyklostilu v Hospodářském družstvu v Jindř. Hradci.“¹⁰⁵

Aktivně se Kumbár spolu se svou tehdejší manželkou Jiřinou zúčastnil varování agenta cizí zpravodajské služby. V tomto případě šlo ale spíše o shodu několika okolností, protože „...byla moje manželka celý den na nádraží, kde očekávala příjezd tohoto muže. Asi kolem 16.00 hod. přišla manželka pro mne a řekla mě, že jest již na nádraží nápadná svým stálým čekáním a proto mě požádala abych s ni šel, aby nebyla tak nápadná. Zúčastnil jsem se proto též varování tohoto agenta...“¹⁰⁶

¹⁰¹ z výpovědi A. Mastného ze dne 7.5. 1951 (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

¹⁰² tamtéž (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

¹⁰³ z výpovědi J. Kumbára ze dne 2.7. 1951 (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

¹⁰⁴ tamtéž (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

¹⁰⁵ tamtéž (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

¹⁰⁶ tamtéž (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

Současně s probíhajícími výslechy prošetřuje 23. dubna 1951 VO StB v Jindřichově Hradci i další osoby. Mezi zájmové osoby patřili syn Františky Bednářové Josef (nar. 1922), spolupracovník Eduarda Pláteníka Jindřich Jirák (nar. 1915), lékárník PhMr. Vladimír Cháb (nar. 1912) a Jan Rudolf (nar. 1886), který za války spolupracoval se západním odbojem a stále udržoval styky s bývalými důstojníky, kteří byli vyakčnění. Ve zprávě je také zmíněn již dříve uvedený Karel Čapek. Žádná z uvedených osob však nebyla odsouzena v hlavní části akce Pláteník.

O několik dní později, 28. listopadu 1951 dochází dodatečně i k přezkoumání doprovodu eskorty do Českých Budějovic z 23. listopadu 1950, kdy byl eskortován mezi jinými i Jakub Jindra. Jméno doprovodu bylo součástí konspirace. V předchozích úvahách StB předpokládala, že doprovodem eskorty byl Jaroslav Franc. Jak se ale nyní ukázalo, eskortu doprovázel vrchní strážmistr Josef Havel jako velitel a vrchní strážmistr Karel Konhefer člen eskorty. Ve zprávě se také zmiňuje, že Josef Havel „...byl několikrát viděn ve společnosti Čapka, který je v podezření z protistátní činnosti.“¹⁰⁷

4.3.3 Třetí vlna zatýkání

Poslední vlnou zatýkání a výslechů v hlavní části akce Pláteník je období června a července 1951 a mezi zatčenými osobami je i několik příslušníků SNB (čistky ve vlastních řadách).

StB se začíná zajímat o příslušníky SNB a vypracovává na ně tzv. ustanovky¹⁰⁸. V průběhu května 1951 jsou pak vypracovány zprávy na řadu příslušníků SNB v Jindřichově Hradci a na jejich základě jsou někteří z nich, jmenovitě pak František Markes, František Punda, Josef Havel, zatčeni. Některým se ovšem podařilo zatčení v této době vyhnout. Jde například o vrchního strážmistra Josefa Klementa, na kterého byla vypracována ustanovka 23. května 1951. Do převratu byl členem ČSNS, po roce 1948 vstoupil do KSČ, ale 1. listopadu 1950 byl vyškrtnut pro neplnění povinností.

KV StB doplňuje 21. května 1951 informace podané na Ministerstvo národní bezpečnosti (MNB) v průběhu dubna a to na základě ministerských požadavků. Zpráva uvádí, že byl zatčen vrchní strážmistr SNB Břetislav Kupka na základě výpovědi Josefa Řeřichy. Jako důvod k zatčení se uvádí ilegální přeprava špionážního materiálu do a ze zahraničí pro špionážní síť bývalého poslance Zibrína. Ve zprávě se píše:

¹⁰⁷ ze zprávy VO StB v Jindřichově Hradci ze dne 26.4. 1951 (ABS, fond H, sign. H-372-2)

¹⁰⁸ zprávy/posudky pracovníků StB o sledovaných osobách.

„Břetislav Kupka se ku své činnosti doznal a bude na něho vypracováno trestní oznámení pro velezradu.“¹⁰⁹

Zpráva obsahuje i jména dalších osob ve špionážní síti, a to Josef Kumbár, Jiřina Kumbárová a příslušník SNB František Markes. Také se zde uvádí, že na Markese a Kumbárovou byl již zaslán návrh na zatčení.

KV StB v Banské Bystrici podalo 9. května 1951 trestní oznámení na protistátní skupinu Hraško a spol., ve kterém se objevuje i jméno vrchního strážmistra SNB Jaroslava France. V návaznosti na to žádá přibližně o dva týdny později (22. května 1951) krajský velitel StB v Českých Budějovicích státní prokuraturu v Praze o povolení eskorty Jaroslava France z Banské Bystrice do Českých Budějovic k objasnění další trestné činnosti a konfrontaci s ostatními jeho spolupracovníky z jihočeské skupiny.

Další souhrnnou zprávu podává na ministerstvo národní bezpečnosti KV StB v Českých Budějovicích 4. června 1951. V první části zmiňuje 4 osoby z první vlny zatýkání vyslychané v Banské Bystrici, dále jsou uvedeny osoby z druhé vlny zatýkání a na závěr jsou nastíněny další požadavky na zatýkání, a to na Jiřinu Kumbárovou, Františka Markese a Josefa Havla. Ve zprávě je dále zmíněno, že po únoru 1948 byla v Jindřichově Hradci založena ilegální skupina složená z bývalých členů ČSNS a to právě Františkem Tlamsou.

První z vyslychaných osob v této skupině je **Jiřina Kumbárová**, kterou lze po Jarmile Pláteníkové a Jaroslavu Francovi považovat za dalšího aktivního člena skupiny. Ve své výpovědi podrobně popisuje způsob, jakým ji bývalý funkcionář ČSNS František Tlamsa přesvědčil k protistátní činnosti: *„Byla jsem cele oddána národně socialistické straně a nenáviděla jsem komunistickou stranu s jejím programem a byla jsem přesvědčena, že co dělá strana národně socialistická jest jediné správné. Po nastoupení nové vlády věřila jsem vývodům TLAMSY a FRANCE a jiných bývalých příslušníků strany nár. soc., že se tato vláda neudrží...Později, když mě byla nabídnuta spolupráce v ilegální skupině, jejímž cílem bylo rozvrácení a zničení lidově demokratického zřízení a navrácení kapitalismu v naší republice, tuto jsem ochotně přijala a plnila veškeré uložené úkoly.“*¹¹⁰ Po svém zapojení do protistátní činnosti byla Jiřina Kumbárová úkolována hlavně vrchním strážmistrem Francem a sloužila jako spojka. Stejně jako další obvinění (např. Bednářová, MUDr. Průša) byla informována o příjezdu zahraničního agenta na jindřichohradecké nádraží a účastnila se jeho varování. Její popis varování je nicméně podrobnější

¹⁰⁹ ze zprávy KV StB v Českých Budějovicích ze dne 21.5. 1951 (ABS, fond H, sign. H-372-1)

¹¹⁰ z výpovědi J. Kumbárové ze dne 29.6. 1951 (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

a obsáhlejší než u ostatních: „... [Franc] udal mě přesný popis, jak bude [agent] vypadat... Řekl mě, abych si z toho velkou starost nedělala, že nás tam bude na něho čekat více... toto řeknu paní NOVÁKOVÉ z J. Hradce, kterou požádám, aby se mnou šla toho agenta varovat. S mým návrhem FRANC souhlasil a řekl mě, kým způsobem máme varování provést“¹¹¹ Ve výpovědi Jiřiny Kumbárové zaznívají pouze jména několika bývalých členů ČSNS, jinak žádná nová jména v její výpovědi nezaznívají.

Středobodem výpovědi **Františka Markese** z 18. června 1951 je účast na domovní prohlídce u Pláteníkové v březnu 1949. Popisuje zde průběh domovní prohlídky, a jak pomohl Pláteníkové zničit podezřelou korespondenci: „...Pláteníková vzala dopis ze zásuvky kredence, který strčila za nádra a ihned odcházela na kloset, kde jsem slyšel, že trhá papír...dovolila se Pláteníková na kloset, který splachovala. Domyslel jsem se, že dopis, který jsem ji dovolil vzít spláchla.“¹¹²

Kromě výše zmíněného se Markes dopustil také vynášení služebního tajemství a to tak „...že jsem si dělal průklepy protokolů a trestních oznámení z případů, které jsem zpracovával a tyto jsem ponechal pro sebe a přenesl jsem je z kanceláře do svého bytu...“¹¹³.

Výpověď Františka Pundy z 20. července 1951 nepřináší žádné nové informace, popisuje zde pouze spolupráci s Pláteníkovou. Pundova výpověď ohledně Pláteníkové se shoduje s výpovědí Mastného ze 7. května 1951. Ve výpovědi Pundy se ve větší míře objevuje jméno Lukáše Hrabiny, který dle StB patřil do širší sítě spolupracovníků a byl odsouzen v prosinci 1952.

Ve výpovědi **Josefa Havla** z 25. července 1951 je vylíčena jeho spolupráce s kolegou Francem, která ale v porovnání s činností Pláteníkové či France byla zanedbatelná. Nicméně i Havel věděl o příjezdu cizího agenta, který měl navštívit Pláteníkovou. „Byl jsem požádán vrch. stržm. Jaroslavem Francem zda bych neposlal svoji manželku na nádraží v Jindř. Hradci, kam měl přijet muž, který byl známý PLÁTENÍKÚ...Přislíbil jsem Francovi, že svoji manželku na nádraží pošlu...“¹¹⁴

Stejně jako Franc i Havel se účastnil finanční sbírky pro propuštěné kolegy a „...věnoval jsem na tento účel cca 2.000 Kč.“¹¹⁵ Kromě jmen France a Pláteníkové

¹¹¹ tamtéž (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

¹¹² z výpovědi F. Markese ze dne 18.6. 1951 (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

¹¹³ tamtéž (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

¹¹⁴ z výpovědi J. Havla ze dne 25.7. 1951 (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

¹¹⁵ tamtéž (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

se v Havlově výpovědi objevují i jména dalších příslušníků SNB, kteří ale pro vývoj akce Pláteník nehráli žádnou roli.

V polovině června (18. června 1951) pak podává VO StB v Jindřichově Hradci informace o dalších osobách, které si vyžádalo KV StB v Českých Budějovicích a které podle KV StB mohou být zapojeni do akce Pláteník. Jednalo se o Antonína Černého, Františka Staňka, Františka Lišku, Ferdinanda Adama, Františka Kalinu, Evžena Vrzáka, Jaroslava Jiráka, Stanislava Ráftla, Anežku Hanusovou, Marii Novákovou, Ludvíka Kopřivu, Antonína Jiráčka a Hemberu. Zájem StB o další osoby je potvrzením výše uvedeného tvrzení, že ilegální síť se stále rozvíjí a nahrazuje zadržené osoby novými členy.

Zájem StB se dle záznamu z 25. června 1951 soustřeďuje také na styky Karla Čapka, jehož jméno se objevuje v historii skupiny Pláteník a který má vazby i do dalších ilegálních skupin, nicméně pro jeho protistátní činnost chybí důkazní materiál. StB se na jeho činnost bude soustředit v následujícím období.

Také o Oldřicha Zátka se StB nepřestává zajímat. Během léta (konkrétněji pak 17. července 1951) byla schválena další z domovních prohlídek v místě jeho bydliště se zaměřením na písemný materiál, neboť „*Zátka jest podezřelý ze špionážní činnosti ve prospěch CIC.*“¹¹⁶ Tato domovní prohlídka probíhá po zatčení Oldřicha Zátka orgány KV StB v Banské Bystrici.

Začíná také rozkrývání další části sítě, která je pravděpodobně pokračovatelem skupiny Pláteníkové. Záznam StB z 20. července 1951 uvádí jako spolupracovníka CIC Antonína Klementa. Ve zprávě se uvádí, že Klement za války absolvoval teroristickou školu v Anglii. Jako jeho spolupracovníka pak uvádí Theodora Slavíka, se kterým se zná pravděpodobně z teroristické školy v Anglii. Dále se ve zprávě píše, že: „*...dva hlavní spolupracovníci byli zatčeni, což mohou býti Franc a Tlamsa, kteří byli opravdu zatčeni.*“¹¹⁷

4.3.4 Souhrnná zpráva o likvidaci akce Pláteník

Na konci července (konkrétně 26. července 1951) je vypracována souhrnná zpráva pro ministerstvo národní bezpečnosti a velitelství StB. Poručík Nedorost, autor zprávy, zde shrnuje veškeré poznatky, které se podařilo StB shromáždit.

¹¹⁶ ze žádosti o domovní prohlídku u O. Zátka ze dne 17.7. 1951 (ABS, fond H, sign. H-372-2)

¹¹⁷ z hlášení KV StB v Českých Budějovicích ze dne 20.7. 1951 (ABS, fond H, sign. H-372-2)

Její členové by měli být František Tlamsa, Karel Čapek, Jiřina Kumbárová, Josef Kumbár, Alois Brynda, Antonín Černý a jistý Brunner.

Na základě výše zmíněných jmen lze říci, že činnost jednotlivých protistátních skupin se překrývala a navazovala na sebe. Jasně to lze vidět i na příkladu akce Pláteník, kdy se v počátcích vyšetřování činnost jindřichohradecké skupiny překrývala s činností slovenské skupiny Hraško.

4.4 Ukončení vyšetřování, trestní oznámení

Trestní oznámení na skupinu Jarmily Pláteníkové bylo podáno KV StB v Českých Budějovicích 10. srpna 1951 poručíkem StB Bouzkem. Je součástí trestního oznámení, které podala banskobystriická StB dne 9. května 1951 v souvislosti se skupinou Hraško Rudolf a spol., která byla zmíněna výše. Z tohoto důvodu se tak v tomto oznámení nenachází jména MUDr. Průši, France, Zemana, Bednářové a Pláteníkové, jejichž jména již byla zahrnuta do trestního oznámení v rámci výše zmíněné skupiny Hraško. Jako svědek zde figuruje též výše zmíněný Bohumír Kouba.

Z trestního oznámení jasně vyplývají trestné činy, za které jsou zmíněné osoby stíhány. Jedná se o členství v ilegální protistátní organizaci, spolupráci se zahraničními zpravodajskými službami a pomoc s ilegálním přechodem hranic. V souvislosti s Francem a Havlem je zde jako přitěžující okolnost uváděn i fakt, že „...prováděli od roku 1948 peněžní sbírky ve prospěch osob, které byly pro svůj nepřátelský postoj proti lidové demokratickému zřízení vyakčnjeni a nebo pro svoji protistátní činnost postiženi zákonem.“¹²⁰

V oznámení se objevují i jména dalších osob, které jsou zmíněny v jednotlivých výpovědích, jako je například Karel Čapek, František Tlamsa či Lukáš Hrabina. Na tyto osoby ale bude trestní oznámení podáno později vzhledem k pokračujícímu vyšetřování.

V trestním oznámení nejsou uvedeny žádné přímé důkazy ani důkazní materiály s výjimkou vlastního přiznání vyslychaných k trestné činnosti a udání obviněných mezi sebou, která jsou logicky sestaveny a předloženy státní prokuratuře ke zpracování. Na počátku vyšetřování byly zadrženy zbraně (Pláteník, Zátka), o kterých se závěrečná zpráva již nezmiňuje.

Členové ilegální protistátní organizace byli v podstatě bývalí členové ČSNS, kteří se vzájemně znali z působení ve straně. Díky „obrození“ ČSNS po únoru 1948, kdy byla strana očištěna od nekomunisticky smýšlejících členů a transformována do ČSS (Československá strana socialistická), byli ostatní bývalí členové ČSNS postaveni mimo zákon jako „ilegální skupina“.

Do přímého styku s agenty CIC přišla jen malá část obviněných (a opakovaně jen Pláteníková a Bednářová), většina obviněných pak měla informaci o agentech CIC jen

¹²⁰ z trestního oznámení ze dne 10.8. 1951 (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

z doslechu. Podobně při přechodu hranic nebyl nikdo z obviněných zadržen ani jako převaděč ani jako ilegální zběh.

Všichni obvinění pak nepochybně nesouhlasili s poúnorovým vývojem v ČSR a potlačováním demokratických opozičních sil, což však nebylo oficiálně trestné. Tento nesouhlas pak zpracovává a předkládá StB v závěrečné zprávě jako „úkol rozvrátit lidově demokratické zřízení a nastolení kapitalismu“¹²¹. I takto lze interpretovat skutkovou podstatu činů, které předkládá StB státní prokuratuře.

---

¹²¹ z hlášení KV StB v Českých Budějovicích ze dne 26.7. 1951 (ABS, fond H, sign. H-372-2)

5 Soudní líčení

5.1 Obžaloba

Žaloba na nejdůležitější postavy akce Pláteník byla podána 7. listopadu 1951 státním prokurátorem JUDr. Ervínem Munkem v Praze. Jedna se celkem o 16 osob, a to o Jiřinu Kumbárovou, Josefa Kumbára, Jaroslava France, Jarmilu Pláteníkovou, Josefa Zemana, MUDr. Průšu, Františku Bednářovou, Josefa Řeřichu, Břetislava Kupku, Josefa Havla, Františka Markese, Jakuba Rottnera, Josefa Kučeru, Františka Pundu, Aloise Mastného a Václava Weisse.

V žalobě jsou dále státním prokurátorem uvedeny důvody, proč proti jednotlivým osobám vznáší žalobu. Po krátkém úvodu prokurátor vysvětluje, proč se rozhodl podat žalobu na těchto 16 lidí. Na následujících stránkách je vylíčeno, jakým způsobem se jednotliví obvinění dopouštěli protistátní činnosti.

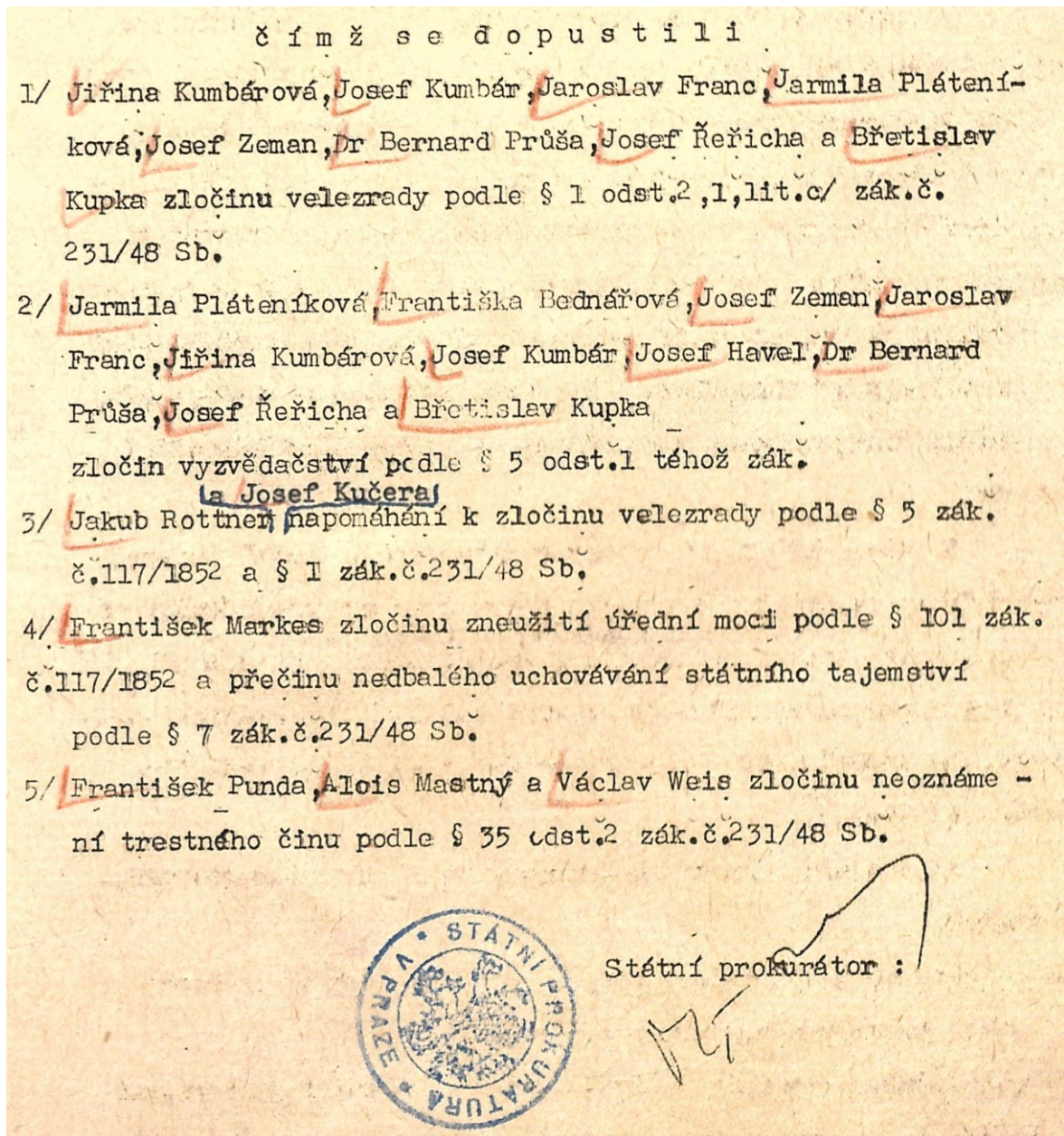
Obviněné můžeme rozdělit do několika skupin podle činu, za který byli obžalováni. Do první skupiny, která byla obviněna na základě § 1 o velezradě zákona č. 231/1948 Sb., patří Kumbárová, Kumbár, Franc, Pláteníková, Zeman, MUDr. Průša, Řeřicha a Kupka, kteří vytvořili protistátní organizaci, aby „...pomáhali nepřátelům lidově demokratického zřízení k ilegálnímu přechodu státních hranic, resp. napomáhali zrádné emigraci a agentům zahraniční špionážní služby...“¹²² Do další skupiny, jejíž obvinění se zakládalo na § 5 o vyzvědačství téhož zákona, spadá Pláteníková, Bednářová, Zeman, Franc, Kumbárová, Kumbár, Havel, MUDr. Průša, Řeřicha a Kupka, kteří vešli v přímý či nepřímý styk s agenty cizí zahraniční služby.

Dále zde byl Rottner, který napomohl k útěku na Západ dvěma osobám, „...ačkoliv věděl, že se tam hodlají připojit k zrádné emigraci...“¹²³ a Kučera, který pomohl při varování agenta CIC. Rottner a Kučera byli obviněni na základě § 5 zákona č. 117/1852 ř.z. a § 1 zákona č. 231/1948 Sb. Markes je obviněn ze zneužití úřední moci a nedbalého uchovávání služebního tajemství podle § 101 o zneužití úřední moci zákona č. 117/1852 ř.z. a podle § 7 o nedbalém uchovávání státního tajemství zákona č. 231/1948 Sb. Do poslední skupiny patří Punda, Mastný a Weiss, kteří „...se dověděli hodnověrným způsobem, že jisté osoby chystají ilegální přechod státních hranic,

¹²² z trestního spisu 4 Ts I 58/51 – žaloba ze dne 7.11. 1951 (Národní archiv, č. fondu 1488, název fondu Státní soud Praha, zn. fondu StS)

¹²³ tamtéž (Národní archiv, č. fondu 1488, název fondu Státní soud Praha, zn. fondu StS)

neoznámili to neodkladně hodnověrným způsobem bezpečnostním orgánům...¹²⁴ Jejich obvinění se zakládala na § 35 o neoznámení trestného činu zákona č. 231/1948 Sb.

Obrázek 5 Obvinění - návrh rozsudku státní prokuraturou v Praze

¹²⁴ tamtéž (Národní archiv, č. fondu 1488, název fondu Státní soud Praha, zn. fondu StS)

5.2 Státní soud

Soudní proces, ve kterém bylo souzeno 16 osob obviněných v rámci akce Pláteník, probíhal ve dnech 4. – 6. prosince 1951 u Státního soudu v Praze. Byly uděleny tresty ve výši od 1 roku do 18 let odnětí svobody, přičemž délka trestu byla značně ovlivněna mírou spolupráce obviněných s StB během výslechů, faktem, zda výpověď daného člověka pomohla usvědčit ze zločinu někoho dalšího a taky závažnosti spáchaného zločinu.¹²⁵ Případ soudil soudní senát ve složení JUDr. Vladimír Podčepický (předseda senátu), kapitán Oldřich Noveský, JUDr. Evžen Patzák, Valerie Ellnerová (soudce z lidu) a vrchní strážmistr Alois Kotva.

Soudní líčení bylo neveřejné, ač se krajské velitelství StB v Českých Budějovicích obrátilo na ministerstvo vnitřní bezpečnosti s žádostí o veřejný proces. Této žádosti nebylo vyhověno z několika důvodů: prvním důvodem byl fakt, že ne všichni obvinění se ke své protistátní činnosti doznali a tím druhým byl fakt, že celkem sedm obviněných v minulosti působilo u bezpečnostních složek¹²⁶, z toho pět přímo u SNB a nezákonné aktivity jejich příslušníků by mohly SNB uškodit v očích veřejnosti. Navíc podle autora zprávy nejzávažnější trestnou činností páchali právě příslušníci bezpečnostních složek. Nemalou roli zde jistě hrála i otázka financí, neboť v případě veřejného procesu „...bylo by nutné přepracování všech protokolů tak, aby neškodily pověsti SNB, přepracovat trestní oznámení...“¹²⁷ a po organizační stránce by bylo náročnější všechno zrealizovat. V případě veřejného procesu by totiž byli souzeni jen Jarmila Pláteníková, MUDr. Průša, Josef Zeman, Jaroslav Franc, Františka Bednářová, Josef Kumbár a Václav Weiss. Ostatní by bylo třeba „...vést jako svědky a odsoudit je při tajném líčení v samostatné skupině.“¹²⁸

V průběhu soudního líčení proběhly výslechy všech obviněných. Někteří se, v souladu se svou výpovědí v administrativním řízení, plně a kajícně doznali ke svým činům, nesnažili se zapírat nebo vypovídat v rozporu s předchozí výpovědí. Do této skupiny můžeme zařadit např. Jiřinu Kumbárovou, MUDr. Průšu nebo Jarmilu Pláteníkovou. V případě Pláteníkové vzal soudní senát v potaz její výpověď, kterou usvědčila ostatní obžalované z trestné činnosti a proto „...bylo přihlédnuto k jejímu

¹²⁵ z trestního spisu 4 Ts I 58/51 – „...uznání vinnými dvěma trestnými činy, přitěžovalo, že spáchali dva trestné činy různého druhu. Jinak tresty byly odstupňovány jak podle míry zavinění, jak podle nebezpečnosti toho kterého trestného činu...a podle míry a váhy přitěžujících a polehčujících okolností...“ (Národní archiv, č. fondu 1488, název fondu Státní soud Praha, zn. fondu StS)

¹²⁶ F. Punda a J. Řeřicha působili u Finanční stráže, po jejím zrušení ale nebyli převzati do SNB.

¹²⁷ ze stanoviska MNB (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

¹²⁸ tamtéž (ABS, arch. č. 888, fond CB V)

kajicnému doznání, jakož i k tomu, že usvědčila druhé spolupachatele...¹²⁹ a soud jí výměnou za tuto výpověď vyměřil nižší dodatkový trest. Pravým opakem kajicného doznání Jarmily Pláteníkové byla výpověď Jaroslava France, který později uvedl „*Mám pocit částečné viny, trestního jednání jsem si vědom nebyl a proto jej nemohu litovati.*“¹³⁰ Ten nejen, že při výslechu u soudu zapíral, ale také vypovídal v rozporu s výpovědí, kterou učinil během administrativního řízení.¹³¹ Tento důvod (odchýlení se od původní výpovědi) byl použit i v zamítavém stanovisku odvolacího soudu, kam Franc prostřednictvím svého právníka JUDr. Bartoše podal odvolání.¹³²

Někteří lidé spojení s akcí Pláteník nebyli odsouzeni v hlavním procesu 6. prosince 1951, ale později. Jednalo se o bývalého příslušníka finanční stráže Josefa Haška, příslušníka SNB Lukáše Hrabinu a bývalého podnikatele Oldřicha Zátka. Hašek s Hrabinou byli odsouzeni 28. března 1952 Státním soudem v Praze a Zátka byl odsouzen až 31. ledna 1952 okresním soudem v Českých Budějovicích. Hašek byl odsouzen k 8 letům odnětí svobody, Hrabina k 7 letům a Zátka ke 2 letům.

5.3 Rozsudek

Jednotlivá obvinění se zakládala na trestných činech uvedených v zákonech č. 117/1852 ř.z.¹³³ (§ 5 o spoluvinících a účastnících zločinů), 50/1923 Sb. na ochranu republiky (§ 12 o nepřekážení nebo neoznámení trestných podniků), č. 231/1948 Sb. (§ 1 o velezradě, § 5 o vyzvědačství, § 7 o nedbalém uchovávaní státního tajemství, § 35 o nepřekážení nebo neoznámení trestného činu), přičemž zde byly uplatněny i další paragrafy ze zákonů č. 117/1852 ř.z. (§ 53) a 231/1948 Sb. (§ 47 o peněžitém trestu, § 48 o konfiskaci jmění).

¹²⁹ trestní spis 4 Ts I 58/51 (Národní archiv, č. fondu 1488, název fondu Státní soud Praha, zn. fondu StS)

¹³⁰ z přijímacího dotazníku valdické věznice ze dne 22.2. 1952

¹³¹ z trestního spisu 4 Ts I 58/51 – „*Obviněný Jaroslav Franc zejména u hlavního líčení snažil se svoji vinu popírat i různými nedůstojnými vytáčkami zeslabiti zejména po stránce subjektivní... nemohl před soudem spolehlivě vysvětliti své jednání, jakož i nedovedl spolehlivě vysvětliti proč se odchyluje od svého doznání v administrativním řízení...*“ (Národní archiv, č. fondu 1488, název fondu Státní soud Praha, zn. fondu StS)

¹³² z trestního spisu 4 Ts I 58/51 – „*Odvolatel opakuje svoji obhajobu u hlavního líčení, že po subjektivní stránce si nebyl vědom závažnosti své trestné činnosti...*“ (Národní archiv, č. fondu 1488, název fondu Státní soud Praha, zn. fondu StS)

¹³³ <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjyguzff6mjrg4wta>

Tabulka přehledu trestů z rozsudku:

Příjmení	Jméno	Titul	Rok narození	Délka trestu	Peněžní trest	Ztráta občanských práv	Vazba od
KUMBÁROVÁ	Jiřina		1923	6	10 000	5 let	05.06.1951
KUMBÁR	Josef		1919	5	10 000	5 let	10.05.1951
FRANC	Jaroslav		1907	18	10 000	10 let	07.03.1951
PLÁTENÍKOVÁ	Jarmila		1923	8		5 let	01.01.1950
ZEMAN	Josef		1919	14	10 000	10 let	07.03.1951
PRŮŠA	Bernard	MUDr.	1912	13	50 000	10 let	24.02.1951
BEDNÁŘOVÁ	Františka		1896	10	20 000	10 let	16.03.1951
ŘEŘICHA	Josef		1911	16	10 000	10 let	12.04.1951
KUPKA	Břetislav		1910	11	10 000	10 let	23.04.1951
HAVEL	Josef		1905	10	10 000	10 let	14.07.1951
MARKES	František		1907	8	10 000	10 let	06.06.1951
ROTTNER	Jakub		1902	1			30.04.1951
KUČERA	Josef		1903	7	20 000	10 let	30.04.1951
PUNDA	František		1902	1			14.07.1951
MASTNÝ	Alois		1919	1,5		3 roky	30.04.1951
WEIS	Václav		1904	1			30.04.1951

V rámci § 48 zákona č. 231/1948 Sb. došlo ke konfiskaci majetku obviněných. V případě Jiřiny Kumbárové¹³⁴, Josefa Kumbára, Jaroslava France, Josefa Zemana, MUDr. Průši, Františky Bednářové, Josefa Řeřichy, Břetislava Kupky, Josefa Havla, Františka Markese a Josefa Kučery byla provedena konfiskace veškerého majetku, v případě Jarmily Pláteníkové bylo zkonfiskováno 9/10 majetku. Většina odsouzených¹³⁵

¹³⁴ Na žádost otce J. Kumbárové ze zabaveného majetku dcery úřady vyjmuly oblečení, neboť ten měl, vzhledem k zatčení obou rodičů, v péči její malou dceru a nebyl by schopen ji živit a starat se o ní pouze ze svého platu topiče.

¹³⁵ Výjimku tvořili J. Pláteníková, J. Rottner, F. Punda, A. Mastný a V. Weiss.

také musela dle § 47 zákona č. 231/1948 Sb. zaplatit finanční pokutu ve výši 10 000 Kčs, 20 000 Kčs nebo 50 000 Kčs. Většina odsouzených také dle § 52 zákona č. 231/1948 Sb. přišla o svá čestná občanská práva na dobu od 3 do 10 let.¹³⁶

5.3.1 Po odsouzení

Po vynesení rozsudku dne 6. prosince 1951 se skupina odsouzených rozdělila na dvě části. První z nich ve složení Jiřina Kumbárová, Josef Kumbár, Josef Řeřicha, Břetislav Kupka, František Punda, Alois Mastný, Jakub Rottner a Václav Weiss se proti rozsudku Státního soudu neodvolali a okamžitě nastoupili do výkonu trestu. Ostatní odsouzení, tj. Jaroslav Franc, Jarmila Pláteníková, Josef Zeman, MUDr. Průša, Františka Bednářová, Josef Havel, František Markes a Josef Kučera podali prostřednictvím svých právních zástupců odvolání.

5.4 Odvolání a rozhodnutí

K projednávání odvolání došlo přibližně čtyři měsíce od vynesení původního rozsudku 12. března 1952. Z odsouzených se jednání osobně zúčastnili Josef Zeman, MUDr. Bernard Průša, Františka Bednářová, Josef Havel a Josef Kučera. Ostatní, tj. Jaroslav Franc, Jarmila Pláteníková a František Markes přítomni nebyli. Stanovisko Nejvyššího soudu ke všem žádostem bylo zamítavé.

V písemné formě rozsudku Nejvyšší soud vysvětluje své zamítavé stanovisko k jednotlivým odvoláním. U Jaroslava France soud jako hlavní příčiny zamítnutí jeho žádosti uvádí nesrovnalosti ve výpovědi učiněné v administrativním řízení a ve výpovědi učiněné před soudem, jasné usvědčení ostatními spolupachateli a také úplnou absenci subjektivního přiznání viny. Na žádost Francova právníka JUDr. Bartoše, aby soud vzal v úvahu jeho třídní původ „...neboť jde o člověka, který pochází z čistě dělnické rodiny, jeho otec byl horníkem a jeho 7 sourozenců jsou vesměs horníky...“¹³⁷ a tři děti (15 let, 12 let, 2 roky), které musí žít, Nejvyšší soud reagoval tím, že všechny

¹³⁶ Výjimku tvořili J. Rottner, F. Punda a V. Weiss.

¹³⁷ trestní spis 4 Ts I 58/51 (Národní archiv, č. fondu 1488, název fondu Státní soud Praha, zn. fondu StS)

tyto aspekty vzal v potaz již soud první instance a tudíž je bezpředmětné, aby je vzal v úvahu i soud nejvyšší.¹³⁸

Jarmila Pláteníková ve svém odvolání poukazuje na to, že ač jí byl vyměřen nižší dodatkový trest (8 let), jeho výše převyšuje původní šestiletý trest, který si od roku 1949 odpykávala ve věznicí v Kutné Hoře. Odvolává se na fakt, že „...rozsah její činnosti, který byl postižen tímto dodatkovým trestem jest nesporně menší než byla moje činnost, pro kterou jsem byla původně souzena...“¹³⁹ V tomto případě je zamítavé stanovisko soudu postaveno na faktu, že rozsáhlá protistátní činnost Pláteníkové vyšla celá najevo až po jejím zatčení v Bratislavě a následném odsouzení k šestiletému trestu odnětí svobody. Osmiletý dodatkový trest, který byl Pláteníkové vyměřen soudem první instance, Nejvyšší soud považuje za adekvátní s tím, že „...přes souběh dvou nejtěžších činů proti státu a velký rozsah její činnosti, trest poměrně mírný.“¹⁴⁰

Důvody pro zamítnutí odvolání u dalšího odvolavatele, Josefa Zemana, jsou stejné jako v případě Jaroslava France. Soud i v jeho případě postrádá subjektivní přiznání viny a části rozsudku, proti kterým se Zeman odvolává, považuje odvolací soud za velmi dobře vyhodnocené.

---

¹³⁸ ze soudního spisu 4 Ts I 58/51 – „...ohled na nevinnou rodinu a třídní původ, odvolatelem uplatňované, byly prvním soudem zřejmě zváženy při zhodnocení pachatele osobnosti pachatele, která je jen jednou ze složek rozhodných pro výměru trestu...“ (Národní archiv, č. fondu 1488, název fondu Státní soud Praha, zn. fondu StS)

¹³⁹ trestní spis 4 Ts I 58/51 (Národní archiv, č. fondu 1488, název fondu Státní soud Praha, zn. fondu StS)

¹⁴⁰ trestní spis 4 Ts I 58/51 (Národní archiv, č. fondu 1488, název fondu Státní soud Praha, zn. fondu StS)

6 Výkon trestu, amnestie a propouštění

Po vynesení rozsudku byli jednotliví obvinění rozmístěni do věznic po celém Československu. Jednalo se o vězeňská zařízení ve Valdicích, Leopoldově, Plzni, Ostrově, Jihlavě, Ilavě, Příbrami, Mírově, Praze-Pankráci, České Lípě, Liberci, Pardubicích a ve Sv. Janu pod Skalou. Většina odsouzených prošla alespoň dvěma různými věznicemi.

6.1 Průběh výkonu trestu

Jak již bylo zmíněno výše, v době největšího zatýkání a výslechů během jara a léta 1951, si Jarmila Pláteníková odpykávala šestiletý trest odnětí svobody ve věznici v Kutné Hoře. Po vynesení rozsudku v soudním řízení, které se týkalo její skupiny, byla přemístěna do Pardubic, kde si odpykala zbytek trestu. Františka Bednářová strávila první část trestu v Praze na Pankráci (do dubna 1953)¹⁴¹. Poté strávila přibližně rok a půl (od dubna 1953 do září 1954) ve věznici v Pardubicích. Od září 1954 do března 1955 byla umístěna ve věznici ve Svatém Janu pod Skalou a na poslední část trestu (od března 1955) se opět vrátila do Prahy na Pankrác. Poslední z odsouzených žen, Jiřina Kumbárová, jako jediná neodpykávala část trestu ve věznici v Pardubicích. Ta byla do září 1953 umístěna v Praze na Pankráci. V září 1953 byla přemístěna do České Lípy, kde strávila necelé dva měsíce (tzn. do listopadu 1953). Poté byla přemístěna do Liberce, tam strávila zbytek trestu.

Nejvíce odsouzených mužů prošlo věznicí v Ostrově na Karlovarsku. Nejdelší čas zde strávil Josef Řeřicha, a to 8,5 let (od ledna 1952). Předtím byl necelý měsíc (prosinec 1951 – leden 1952) umístěn v Plzni. V délce strávené ve věznici v Ostrově je na druhém místě Břetislav Kupka, který zde byl v rozmezí prosince 1951 až června 1956. Poté byl přemístěn do zařízení v Příbrami, kde strávil zbytek trestu. Delší dobu zde strávil i Josef Zeman, který zde byl dvakrát – poprvé mezi prosincem 1951 a dubnem 1954, podruhé mezi srpnem 1955 a červnem 1956. Mezi tím strávil 16 měsíců (duben 1954 – srpen 1955) na Mírově. Po druhém pobytu v ostrovské věznici byl převezen do Příbrami, kde byl od června 1956 do prosince téhož roku. Nelze

¹⁴¹ trestní spis 4 Ts I 58/51 (Národní archiv, č. fondu 1488, název fondu Státní soud Praha, zn. fondu StS)

s jistotou říci, v jakém zařízení se Zeman dočkal konce trestu, neboť jméno věznice není v dokumentech čitelné. Posledním z odsouzených, kteří strávili čas v ostrovské věznici a zároveň prošli více zařízeními, je Josef Kumbár. Ten byl do června 1952 umístěn v Praze na Pankráci. Během června byl přemístěn do Jihlavy, kde strávil přibližně 6 měsíců (do února 1953). Následovalo převezení do Ostrova, kde se dočkal konce trestu. František Markes, Václav Weiss a Alois Mastný strávili celý trest v Ostrově nad Ohří. Všichni tři jmenovaní byli do ostrovské věznice umístěni v prosinci 1951.

Někteří z odsouzených si část svého trestu odpykali na Slovensku. Největší část svého trestu strávil na Slovensku Jaroslav Franc. Ten byl od února 1952 do dubna 1953 ve věznici ve Valdicích, odkud byl následně převezen do slovenského Leopoldova, kde se dočkal konce trestu. V Leopoldově se propuštění na svobodu dočkal i MUDr. Průša, který zde byl od listopadu 1956. První zastávkou MUDr. Průši byla pankrácká věznice, odkud byl v listopadu 1954 převezen do Mírova. O dva roky později byl převezen do již zmiňovaného Leopoldova. Posledním člověkem, který prošel slovenskou věznicí, byl Josef Havel. Ten ale na rozdíl od France a MUDr. Průši nebyl v Leopoldově, ale v Ilavě. Zde byl od září 1953, když sem byl přemístěn z pražského Pankráce. Z Ilavy byl v květnu 1955 přemístěn do valdické věznice, kde se dočkal konce trestu.

Jediný, kdo neprošel ostrovskou věznicí nebo slovenskou, byl František Punda. Ten byl do ledna 1952 v Praze, odkud byl převezen na Bory, kde se dočkal konce trestu.

6.1.1 Zacházení s politickými vězni

Vězni odsouzení v politických procesech byli umisťováni do stejných věznic a oddělení jako nejtěžší zločinci, například vrahové. V některých případech byli dočasně vězněni v samotkách nebo kobkách s malými rozměry, někdy i bez oken. Režim tedy v padesátých letech považoval tyto politické vězně za stejně nebezpečné jako vrahy.

6.2 Amnestie

Amnestie prezidenta republiky byla za minulého režimu vyhlášena několikrát. Poprvé byla vyhlášena prezidentem Gottwaldem při příležitosti jeho uvedení

do prezidentského úřadu v červnu 1948.¹⁴² Amnestie byla též vyhlášena po jeho smrti v květnu 1953. Následovaly dvě amnestie v letech 1955 a 1957 vyhlášené prezidentem Antonínem Zápotockým.

V roce 1960 prezident Antonín Novotný vydal pravděpodobně nejznámější amnestii minulého režimu. Novotný během svého úřadu vyhlásil ještě dvě amnestie, a to v letech 1962 a 1965. V této práci se ale budu zabývat pouze dvěma amnestiemi, které byly použity v případě odsouzení skupiny Pláteníkové, tedy těmi z let 1955 a 1960.

6.2.1 Amnestie prezidenta republiky ze dne 9. května 1955

Amnestie z 9. května 1955¹⁴³ byla vydána k příležitosti 10. výročí od konce druhé světové války. Pod amnestií je podepsán tehdejší prezident republiky Antonín Zápotocký. V rámci amnestie bylo na svobodu propuštěno více jak 7000 osob. Vztahovala se i na dva členy skupiny Pláteníkové, a to na Františka Markese a Jiřinu Kumbárovou.

Amnestie se týkala např. osob, jejichž trest nepřesáhl dva roky odnětí svobody nebo na ženy, které pečovaly o dítě mladší 14 let.¹⁴⁴ Určitým ústupkem byl jistě i fakt, že prezident Zápotocký zmírnil všem, kteří byli odsouzeni na doživotí, délku trestu na 20 let. Nicméně snížení trestu na 20 let se vztahovalo pouze na ty, kteří byli odsouzeni za nepolitický zločin. Osobám, které byly z politických důvodů odsouzeny na doživotí, byl trest snížen na 25 let.

6.2.2 Amnestie prezidenta republiky ze dne 9. května 1960

Amnestie z 9. května 1960¹⁴⁵ (ve Sbírce zákonů označeno jako č. 54/1960 Sb.) byla vydána k příležitosti 15. výročí konce druhé světové války a osvobození Rudou armádou. Vstoupila v platnosti o den později, tj. 10. května. Pod amnestií je podepsán tehdejší prezident republiky Antonín Novotný. Vztahovala se na více jak 5 000 politických vězňů¹⁴⁶ odsouzených ve vykonstruovaných procesech. Z osob, které byly odsouzeny v rámci procesu se skupinou Jarmily Pláteníkové, se vztahovala na Jaroslava France a Josefa Řeřichu, kteří jako jediní z celé skupiny byli v té době stále ještě ve výkonu trestu.

¹⁴² <https://iuridictum.pecina.cz/w/Amnestie>

¹⁴³ <http://www.trestni-rizeni.com/dokumenty/amnestie-z-9-kvetna-1955>

¹⁴⁴ Do této kategorie spadala i J. Kumbárovou, jejíž dceři v době vyhlášení amnestie bylo 9 let.

¹⁴⁵ <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgyyf6njufuya>

¹⁴⁶ http://www.totalita.cz/vez/vez_hist_amnestie.php

Amnestie je považována za jednu z největších, které byly během minulého režimu vyhlášeny.

Dokument definuje podmínky a zločiny (tj. podle kterého zákona a paragrafu proběhlo odsouzení), za jejichž spáchání může být udělena amnestie. Jedná se o zločiny proti republice, ovšem „...se nevztahuje na a) *přímé agenty imperialistických rozvědek, b) teroristy, sabotéry, záškodníky a organizátory nebezpečných protistátních skupin, c) osoby odsouzené pro trestné činy vojenské zrady...*“¹⁴⁷ Dále se takto propuštěným osobám promíjejí i další části trestu, například ztráta občanských práv či prominutí zbytku peněžitého trestu (pokud již nebyl splacen).

Stanovují se zde také podmínky, za jakých mohou být propuštěni lidé, kteří nespáchali zločin proti republice. Jedná např. o podmíněně odsouzené. Ale stejně jako v prvním případě i zde jsou určité výjimky. Amnestie se nemůže vztahovat na osoby, které spáchaly „...a) *spekulaci, příživnictví, ohrožení devisového hospodářství, ...b) rozkrádání a úmyslné poškozování majetku v socialistickém vlastnictví, c) úmyslné trestné činy proti majetku v osobním vlastnictví, d) loupež, vraždu..., e) trestné činy proti důstojnosti člověka, ..., f) trestné činy v dopravě spáchané pod vlivem alkoholu..., g) trestný čin obecného ohrožení spáchaný úmyslně, ..., i) na osoby vícekrát odsouzené pro úmyslné trestné činy...*“¹⁴⁸

---

¹⁴⁷ z rozhodnutí č. 54/1960 Sb.

¹⁴⁸ tamtéž

7 Rehabilitace odsouzených v politických procesech

7.1 První žádosti o rehabilitaci v roce 1968

Někteří z odsouzených¹⁴⁹ v rámci akce Pláteník žádali o soudní rehabilitaci již v roce 1968 podle zákona č. 82/1968 Sb. o soudní rehabilitaci¹⁵⁰. Těmto žádostem nicméně vyhověno nebylo.

7.2 Rehabilitace po roce 1989

Zlom přišel až po listopadových událostech roku 1989. V únoru roku následujícího, tj. v roce 1990, byl schválen a přijat zákon č. 119/1990 Sb. o soudní rehabilitaci¹⁵¹. Tento zákon zároveň ruší předchozí zákon o soudní rehabilitaci z roku 1968. Hlavním úkolem nového zákona bylo zrušit rozhodnutí o odsouzení, která nebyla v souladu s demokratickými principy (patří sem soudní rozhodnutí, ve kterých bylo použito paragrafů ze zákonů č. 50/1923 Sb., 231/1948 Sb., 86/1950 Sb., 140/1961 Sb.¹⁵² a 150/1969 Sb.¹⁵³). Návrhu komunistů, aby se každý případ přezkoumával samostatně nebo byl řešen případnou prezidentskou milostí, nebylo vyhověno vzhledem k vysokému věku poškozených osob.¹⁵⁴ Osoby, jejichž odsouzení se tak zakládalo na jednom z výše uvedených zákonů, měly být podle zákona o soudní rehabilitaci z roku 1990 rehabilitovány a mělo jim být poskytnuto odškodnění podle podmínek uvedených v paragrafech 23 – 28 výše zmíněného zákona. Do konce roku 1990 bylo rehabilitováno více jak 200 000 odsouzených.

Do konce roku 1990 byla též rehabilitována většina odsouzených v rámci akce Pláteník. Výjimku tvořili Jaroslav Franc, Břetislav Kupka, Josef Havel, Josef Řeřicha a

¹⁴⁹ např. vdova po B. Kupkovi, J. Kumbár aj.

¹⁵⁰ <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgy4f6obsfuza>

¹⁵¹ https://www.epravo.cz/_dataPublic/sbirky/archiv/sb025-90.pdf

¹⁵² <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgyyv6mjugawtomi>

¹⁵³ https://www.epravo.cz/_dataPublic/sbirky/archiv/sb46-69.pdf

¹⁵⁴ BLÁHOVÁ, Ivana, Lukáš BLAŽEK, Jan KUKLÍK a Jiří ŠOUŠA. *Oběti komunistické spravedlnosti: právní aspekty politických procesů 50. let 20. století*. Praha: Auditorium, 2013. ISBN 978-80-87284-48-3, s. 335

František Markes, kteří před zatčením působili u bezpečnostních složek¹⁵⁵. Jejich případy tak musel rozhodnout vyšší vojenský soud v Táboře, který tak 12. února 1991 učinil. Bohužel z výše jmenovaných příslušníků SNB se rozhodnutí o rehabilitaci dožil pouze Jaroslav Franc, kterému však v době vydání tohoto rozhodnutí bylo již 84 let. Ostatní zemřeli v rozmezí let 1958 a 1986.

7.2.1 Další ocenění a uznání

Jednomu z odsouzených, konkrétně Jaroslavu Francovi, se po roce 1989 dostalo i dalších poct. V roce 2007 byl jeho příběh prezentován v rámci projektu Příběhy bezpráví v publikaci Příběhy bezpráví – z vězeňských spisů, který zaštiťuje organizace Člověk v tísni.¹⁵⁶ O několik let později, v roce 2013, mu byla z rukou tehdejšího pražského primátora Tomáše Hudečka in memoriam předána Cena Václava Bendy, které každoročně uděluje Ústav pro studium totalitních režimů¹⁵⁷.

---

¹⁵⁵ V případě J. Řeřichy se jednalo o Finanční stráž, neboť v době spáchání trestného činu patřil do jejich řad. Ostatní jmenovaní byli příslušníky SNB.

¹⁵⁶ <https://www.jsns.cz/projekty/pribehy-bezpravri>

¹⁵⁷ <https://www.ustrcr.cz/o-nas/cena-vaclava-bendy/>

Obrázek 6 Cena Václava Benda

8 Závěr

Skupina Jarmily Pláteníkové nebyla skupinou v pravém slova smyslu. Nejednalo se o organizovanou skupinu, spíše se jedná o jakési velmi volné uskupení 16 lidí, neboť není prokázáno, že se všichni odsouzení vzájemně znali. Víme, že velká část obviněných se mohla znát z práce (bezpečnostní složky) nebo z doby působení v národně socialistické straně, ale jsou zde i lidé, kteří nikdy v žádné politické straně nebyli a ani nepracovali u bezpečnostních složek a vzájemně se tudíž nemohli znát. Jediným společným jmenovatelem je tak osoba Jarmily Pláteníkové, která byla nějakým způsobem v kontaktu se všemi odsouzenými.

Jako hlavní zdroj při tvorbě této práce sloužily dobové spisy StB a spis Státního soudu v Praze. Vzhledem k poplatnosti dokumentů tehdejší době a tehdejšímu jazyku, je třeba brát veškeré informace ze spisu s určitou rezervou. Neexistuje tak objektivní a nezávislý zdroj, ze kterého bychom si mohli udělat jasný a nezkreslený názor.

V případě akce Pláteník nebyly v závěrečné zprávě StB ani v soudním spisu uvedeny žádné přímé důkazy trestné činnosti. Víme, že Řeřicha se přiznal k přebírání dopisů z ciziny, nicméně tyto dopisy StB nikdy nezachytila. Veškerý důkazní materiál tak byl pouze nepřímý. Ve své podstatě šlo o případ „slova proti slovu“, neboť veškerá obvinění byla vznesena na základě ústní výpovědi jednotlivých obviněných, ve kterých označili svoje spolupracovníky. Nelze vyloučit, že mnohé z těchto výpovědí byly vynucené.

Výraznější činností protistátní skupiny Jarmily Pláteníkové bylo varování agenta cizí zpravodajské služby. I toto je ale založeno pouze na ústních výpovědích, neexistuje jednoznačný důkaz, který by jednotlivé obviněné s provedenou akcí spojoval. Dále můžeme na základě výpovědí říct, že minimálně třem lidem byla ze strany některých obviněných poskytnuta rada, jak nejlépe překročit státní hranice. Stejně jako předchozí akce, i k tomuto neexistují jednoznačné přímé důkazy a vše je opět založeno pouze na výpovědích obviněných. Docházelo i k předávání dopisů z ciziny, nicméně StB žádný z těchto dopisů nezachytila a o jejich obsahu je tudíž možné polemizovat.

Tresty odnětí svobody byly neúměrně vysoké. Velkou roli při výměře trestu hrál fakt, zda obviněný spolupracoval a litoval svých činů či nikoliv. Z toho tudíž vyplývá, že těm, kteří se ke svým zločinům přiznali a případně svou výpovědí usvědčili i další, byl vyměřen nižší trest. Naopak ti, kteří se odmítli přiznat nebo odmítli vypovídat, byli

odsouzení k výrazně vyššímu trestu. Nemůžeme opomenout i fakt, že v obvinění figurovalo několik trestných činů, přičemž trestní sazba byla rozdílná.

Nesmíme ale na tyto prohřešky nahlížet pouze optikou dneška. Podle tehdy platných zákonů skutečně ke spáchání trestných činů mohlo dojít a bylo politicky žádoucí provinilce exemplárně potrestat a ostatní zastrašit a odradit od aktivního projevování nesouhlasu s politikou KSČ.

Dopady rozsudků v rámci akce Pláteník se projeví také v osobním životě jednotlivých obviněných a odsouzených a jejich rodin. Pro ilustraci uvedeme situaci v rodině Jaroslava France, předválečného četníka a člena Sokola.

Z životních osudů a aktivit Jaroslava France zmiňme, že v době okupace pracoval jako četník v Protektorátu Čechy a Morava a vykonával dozor v internačních táborech ve Svatobořicích a v Plané nad Lužnicí, pomáhal vězňům udržovat kontakt s příbuznými, kteří jeho prostřednictvím posílali jídlo, oblečení a léky. Mezi jinými zde byli uvězněni i příbuzní generála Klapálka. Za tuto činnost obdržel po válce řadu děkovných dopisů, mimo jiné i od Hany Benešové.

Po ukončení války v květnu 1945 po dobu několika týdnů jakožto příslušník bezpečnostních složek ubytovával i důstojníka Rudé armády přímo ve své rodině a několik dalších let s ním byl v písemném styku. Z došlé korespondence ze Sovětského svazu vyplývala i opakovaná návštěva sovětského důstojníka v Československu. Jaroslav Franc tak měl velmi dobrý přehled o politických poměrech v Sovětském svazu.

Po válce byl jakožto předválečný četník převeden do sboru SNB. Zde se po roce 1948 angažoval v pomoci rodinám, které režim po únorovém převratu v roce 1948 pronásledoval a které osobně znal jako čestné, pracovité a demokraticky smýšlející lidi. Proto si po zatčení nebyl vědom žádné viny ani spolupráce s „nepřáteli nového režimu“.

Jeho zatčení a odsouzení mělo značný dopad na život celé rodiny. Nejstarší dceři bylo s odkazem na vězněného otce znemožněno studium na gymnáziu. Mladší dcera musela nastoupit na jeden rok do dělnické profese, aby jí bylo studium na gymnáziu vůbec povoleno. Nejmladšímu ze tří dětí nebyl v době otcova zatčení ještě ani rok. Rodina tak zůstala bez hlavního příjmu živitele rodiny. K tomu měl Jaroslav Franc zaplatit pokutu 10 000 Kčs, která mu byla srážena z platu ve vězení, a dále mu byl zkonfiskován veškerý majetek.

9 Seznam použité literatury:

BLÁHOVÁ, Ivana: *Oběti komunistické spravedlnosti: právní aspekty politických procesů 50. let 20. století*, Auditorium: Praha 2013

BOBEK, Michal; MOLEK, Pavel; ŠIMÍČEK, Vojtěch, eds. *Komunistické právo v Československu: kapitoly z dějin bezpráví*. Mezinárodní politologický ústav: Brno 2009

EMMERT, František. *Průvodce českými dějinami 20. století*. Brno: Clio 2012

HEJL, Vilém: *Zpráva o organizovaném násilí*. Univerzum Praha: Praha 1990

KAPLAN, Karel; PALEČEK, Pavel: *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Barrister & Principal: Praha 2008

KAPLAN, Karel: *Nebezpečná bezpečnost*. Doplněk Brno: Brno 1999

KAPLAN, Karel: *StB o sobě – výpověď vyšetřovatele Bohumila Doubka*. Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR: Praha 2002

KUKLÍK, Jan. *Dějiny československého práva 1945-1989*. Praha: Auditorium, 2011

MARÈS, Antoine. *Edvard Beneš od slávy k propasti: drama mezi Hitlerem a Stalinem*. Praha: Argo, 2016

VEBER, Václav: *Osudové únorové dny*. Nakladatelství Lidové noviny: Praha 2008

VEJRAŽKA, Lubomír. *Nezhojené rány národa*. Baset: Praha 2012

VOREL, Jaroslav a kol.: *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech*. Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu: Praha 2003 – 2004

10 Seznam obrázků:

Obrázek 1	Vztahy hlavních osob v síti Pláteníka	13
Obrázek 2	Výpis ze spisu Jakuba Jindry (A-1735/205-51)	24
Obrázek 3	Úryvek ze souhrnné zprávy o likvidaci akce Pláteník	29
Obrázek 4	Úplná struktura sítě Pláteníka dle StB	38
Obrázek 5	Obvinění - návrh rozsudku státní prokuraturou v Praze	43
Obrázek 6	Cena Václava Bendy	55

11 Seznam zkratek:

Zkratka	Vysvětlení
ABS	Archiv bezpečnostních složek
CIC	Counterintelligence Corps - zpravodajská služba armády Spojených států, později transformovaná do CIA (kontrašpionážní sbor)
ČSL	Československá strana lidová
ČSNS	Česká strana národně sociální
ČSR	Československá republika
ČSS	Československá strana socialistická
ČSSD	Československá sociální demokracie
KNV	Krajský národní výbor
KSČ	Komunistická strana Československa
KSS	Komunistická strana Slovenska
KV StB	Krajské velitelství Státní bezpečnosti
MNB	Ministerstvo národní bezpečnosti
ONV	Okresní národní výbor
SNB	Sbor národní bezpečnosti
StB	Státní bezpečnost
ÚV KSČ	Ústřední výbor Komunistické strany Československa
VO StB	Velitelství oddílu Státní bezpečnosti